

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КРИВОРІЗЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет дошкільної та технологічної освіти
Кафедра дошкільної освіти

«Допущено до захисту»

Завідувач кафедрою

_____ Ковшар О. В.

« ____ » _____ 2021 р

Реєстраційний № _____

« ____ » _____ 2021 р.

ВИКОРИСТАННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІАГНОСТИКИ ЯК УМОВА
ПІДГОТОВКИ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ДО НАВЧАННЯ У
ШКОЛІ

Кваліфікаційна робота студентки

групи ДВПм-16

ступінь вищої освіти «магістр»

спеціальності 012 «Дошкільна освіта»

Скупейко Валерії Олександрівни

Керівник: кандидат педагогічних наук,

доцент Суятинова К.Є.

Оцінка:

Національна шкала _____

Шкала ECTS _____ Кількість балів _____

Голова ЕК _____

(підпис, прізвище, ініціали)

Члени ЕК _____

(підпис, прізвище, ініціали)

_____

(підпис, прізвище, ініціали)

_____

(підпис, прізвище, ініціали)

_____

(підпис, прізвище, ініціали)

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВИКОРИСТАННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІАГНОСТИКИ ЯК УМОВИ ПІДГОТОВКИ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ДО НАВЧАННЯ У ШКОЛІ.....	8
1.1 Педагогічна діагностика як предмет наукового аналізу.....	8
1.2 Психолого – педагогічна характеристика готовності до навчання.....	17
1.3 Використання педагогічної діагностики як умови підготовки дитини дошкільного віку до навчання в школі.....	25
Висновки з розділу 1	33
РОЗДІЛ 2. МОНІТОРИНГ ПЕРЕДШКІЛЬНОЇ ЗРІЛОСТІ ЗАСОБАМИ ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІАГНОСТИКИ ЯК УМОВА ПІДГОТОВКИ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ДО НАВЧАННЯ У ШКОЛІ.....	35
2.1. Програма педагогічної діагностики готовності до шкільного навчання.....	35
2.2. Методичні вказівки для підготовки дітей до навчання у вимірі дошкільної зрілості.....	48
Висновки з розділу 2.....	57
ВИСНОВКИ.....	58
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	61
ДОДАТКИ.....	69

ВСТУП

На сучасному етапі розвитку українського суспільства, що характеризується кардинальними змінами в усіх сферах, суттєвого значення набуває проблема високого рівня професіоналізму випускників вищих навчальних закладів. За таких умов національна школа підвищує вимоги до педагога, здатного до нестандартних дій та використання новітніх технологій навчання; конкретної переорієнтації на гуманізацію та демократизацію взаємодії учасників педагогічного процесу; креативного підходу у розв'язанні педагогічних завдань [6; 54; 66; 72]. Ситуація глобальної конкуренції на ринку праці вимагає від вихователів закладу дошкільної освіти не тільки високого рівня сформованості цілісної системи професійних компетентностей, що відповідають вимогам дошкільної освіти, а й потребує глибокого розуміння свого призначення у суспільстві; уміння творчо використовувати здобуті знання на практиці; фахово вирішувати професійні завдання; налагоджувати ефективну співпрацю з усіма суб'єктами навчально – виховного процесу [8; 20]. Сучасний педагог повинен ефективно взаємодіяти з вихованцями та їхніми батьками, колегами, адміністрацією закладу, спиратися на педагогічний досвід, використовувати передові технології для навчання та виховання підростаючого покоління.

У системі безперервної освіти, що розбудовується в Україні, пропедевтика дошкільля набуває особливої соціальної ролі та значення, є вихідною ланкою у становленні й розвитку особистості дитини, як повноцінного члена суспільства з розвинутою громадянською позицією (Л. Артемова, І. Бех, А. Богущ, О. Кононко, К. Крутій, Н. Дічек, О. Ковшар [7; 11; 36; 46]. У зв'язку з цим, особливого значення набуває комплексна підготовка висококваліфікованого фахівця дошкільної освіти, що володіє розвинутим арсеналом умінь та здібностей для вирішення освітніх задач, зокрема педагогічної діагностики готовності до школи дітей дошкільного віку. Ця задача реалізує завдання ефективної організації дошкільної освіти,

забезпечує пошук шляхів оновлення змісту й удосконалення технологій навчально-виховного процесу.

Відповідно до визначеного стандарту «Нова українська школа», який реалізує розбудову освіти на всіх рівнях, дошкільної в тому числі, засадничим виступає особистісно-центроване навчання з урахуванням індивідуально - психологічних, фізичних та соціальних особливостей кожної дитини. А це означає, що для формування компетентностей, зазначених в Державних програмах, за для цілісної та успішної самореалізації дитини у суспільстві, значна увага повинна приділятися вирішенню завдань пропедевтики, однією з складових якої, є педагогічна діагностика готовності як умова підготовки до школи.

Проблема готовності до шкільного навчання на сьогоднішній момент виявляє гостру актуальність та необхідність її дослідження відповідно до вимог НУШ та Державних стандартів дошкільної освіти.

Основною метою діяльності вихователів закладів дошкільної освіти виступає підготовка дітей до навчання у школі. Це питання, доволі широко представлено на просторі педагогіки та психології (І. Адамек, Ш. Амонашвілі, М. Безруких, Т. Беньова, Р. Буре, М. Дочева, Б. Зельцерман, С. Козлова, Є. Кравцова, Г. Цукерман, В. Ядешко, Л. Артемова, О. Запорожець та багато ін..) [61; 64; 80]. Різні аспекти проблеми підготовки дітей до школи досліджувались в роботах З. Борисової, О. Кудрявцевої, І. Корякіної, О. Лобчук, О. Папач, І. Луценко, Т. Постоян, Р. Чулкової та ін. [69; 80; 83]. Процесам адаптації дитини до нових умов життя присвячено праці Л. Венгер, С. Максименко, В. Панок, Д. Ніколенко, Н. Підгорної, Л. Подоляк, М. Третяк, В. Коник, В. Гурської, В. Котирло та ін.. [1; 2; 21; 30] Науковцями підкреслюється, що з метою підготовки дошкільнят до учіння, організація освіти повинна ґрунтуватись на засадах особистісно - орієнтованого навчання (І. Якиманська, Т. Піроженко, К. Крутій, І. Бех, Н. Лисенко та інші) з урахуванням наступних підходів: особистісного (І. Бех, Л. Виготський, М. Феденко), діяльнісного (В. Андреев, О. Леонтєв) та

системного (О. Савченко, І. Зимня) [7; 8; 14; 54].

Підготовка дітей до шкільного навчання постає актуальною та комплексною задачею сучасної дошкільної освіти, що регулюється Законом України «Про дошкільну освіту», Законом України «Про внесення змін до законодавчих актів з питань загальної середньої та дошкільної освіти щодо організації навчально-виховного процесу» та Державною цільовою соціальною програмою розвитку дошкільної освіти, затвердженою Постановою Кабінету Міністрів, «Українське дошкілля». В зазначених стандартах мова йдеться, в першу чергу, не про сформованість окремих учбових дій або навичок, а комплексний розвиток особистості дитини як суб'єкта учіння, здатного продуктивно виконувати нову діяльність - учіння та ефективно реалізовувати нову соціальну роль школяра.

Вирішення зазначеної проблеми, багато в чому залежить від рівня шкільної зрілості дитини її психологічної готовності до опанування нового для неї життєвого середовища. Великого значення тут набуває використання психолого - педагогічної діагностики, застосування якої дозволяє оцінити рівень сформованості дитини як майбутнього школяра, що може набувати майже провідного значення при організації учіння дітей молодшого шкільного віку. У зв'язку з цим, фахівець дошкільної освіти, повинен вільно володіти арсеналом діагностичних технологій, вміти їх застосовувати та об'єктивно інтерпретувати результати.

Проблема своєчасної, комплексної та професійної психолого – педагогічної діагностики набуває сьогодні особливого значення та розглядається як необхідна умова підготовки дітей дошкільного віку до навчання у школі. Недостатня презентованість проблеми в науці, гострий запит суспільства на її вирішення формує актуальність дослідження, необхідність комплексного та системного її вивчення як з теоретичної так і практичної точки зору.

Актуальність дослідження даного питання зумовлюється спрямованістю його результатів на вирішення розбіжностей між реальним

рівнем готовності дітей старшого дошкільного віку до навчання в школі і тими вимогами, що висувуються з боку суспільства.

Актуальність проблеми, недостатня її розробленість в науці обумовили вибір теми нашої кваліфікаційної роботи: «Використання педагогічної діагностики як умова підготовки дітей дошкільного віку до навчання у школі».

Мета кваліфікаційної роботи - теоретично обґрунтувати можливості використання педагогічної діагностики як умови підготовки дітей дошкільного віку до навчання у школі.

Обрана тема зумовила такі **завдання дослідження**:

1. Виявити стан розробки проблеми педагогічної діагностики у психолога – педагогічній літературі.
2. Охарактеризувати понятійно-категоріальний апарат проблеми підготовки дітей до школи.
3. Розробити програму моніторингу передшкільної зрілості засобами педагогічної діагностики як умови підготовки дітей дошкільного віку до навчання в школі.
4. Виявити та обґрунтувати педагогічні умови, які забезпечують ефективне використання педагогічної діагностики як умови підготовки дітей дошкільного віку до навчання у школі.

Об'єкт дослідження - діагностика готовності до шкільного навчання.

Предмет дослідження - використання педагогічної діагностики як умови підготовки дітей дошкільного віку до навчання у школі.

Теоретичну основу дослідження становлять концептуальні положення теорій провідних психологів та педагогів, які розкривають закономірності становлення особистості дошкільника (В. Мухіна, О. Запорожець, Л. Виготський, О. Леонт'єв, Д. Ельконін та ін.); психолого – педагогічні основи навчання (О.Вербицький, І. Зимня, П. Гальперін, Г. Костюк, А. Матюшкін та ін.); дослідження проблеми дитинства як наукової категорії та глобального культурно-історичного феномену (А. Богуш, І. Кон, К. Юр'єва та ін.);

дослідження науковців у галузі теорії та методології особистісно - орієнтованої освіти (І. Бех, А. Бойко, В. Євдокимов, О. Киричук, Б. Коротяєв, І. Підласий, І. Прокопенко, О. Савченко, В. Сухомлинський, та ін.).

У процесі дослідження для розв'язання поставлених завдань використано комплекс наступних методів:

- теоретичні: аналіз та синтез наукової, навчально – методичної літератури, що дозволило зіставити різні погляди на досліджувану проблему, визначити поняттєво - категоріальний апарат дослідження, критерії та показники готовності дітей до шкільного навчання;
- емпіричні: цілеспрямоване та систематичне спостереження за навчальною діяльністю дітей дошкільного віку в контексті підготовки до школи; бесіда, тестування.
- статистичні: методи математичної обробки емпіричних даних.

Практичне значення одержаних результатів: результати дослідження можуть бути використані студентами під час проходження практики в закладах дошкільної освіти, при проведенні діагностичного обстеження дітей на предмет їх готовності до шкільного навчання.

Експериментальна база дослідження: комунальний комбінований заклад дошкільної освіти № 6 м. Кривого Рогу, старша дошкільна група (17 осіб, віком 5-6(7) років).

Структура роботи: вступ, два розділи, висновки до кожного розділу, загальні висновки, 5 таблиць, список використаних джерел, що складає 88 найменувань, додатки. Загальний обсяг роботи – 60с.

РОЗДІЛ І.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВИКОРИСТАННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІАГНОСТИКИ ЯК УМОВИ ПІДГОТОВКИ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ДО НАВЧАННЯ У ШКОЛІ

1.1 Педагогічна діагностика як предмет наукового аналізу

Вперше термін «педагогічна діагностика» в науковому просторі з'явився у 1968 в роботі К. Інгенкампа та на сьогоднішній момент має широкую систему тлумачень і застосовується у різних значеннях для характеристики окремих ознак та понять. Його появу на теренах психолого – педагогічних наук пов'язують із зародженням педагогічної діяльності, оскільки суспільству потрібно було оцінювати результати навчання.

В сучасній науці дефініція даного поняття інтерпретується неоднозначно. Так, наприклад, німецький педагог Карл Хайнц Інгенкамп педагогічну діагностику тлумачив як «процес, що здійснюється із використанням діагностичного інструментарію в ході якого, вчитель, дотримуючись необхідних критеріїв якості, оцінює результативність учіння» [80, с. 54]. При цьому педагог спостерігає за учнями, проводить анкетування, аналізує дані спостережень й опитування, повідомляє одержані результати, веде бесіду з метою пояснення мотивів та результатів поведінки дітей. Автор зазначає, що «педагогічна діагностика покликана, по-перше, оптимізувати процес індивідуального навчання, по-друге, в інтересах суспільства забезпечувати об'єктивне визначення його результатів» [80, с. 55]. За допомогою педагогічної діагностики, як підкреслює дослідник, вивчається не лише сам навчальний процес, а і його результати у вигляді досягнень учнів.

На думку В. В. Кірсанова, «педагогічна діагностика – це сукупність пізнавальних зусиль, які необхідні для прийняття актуальних педагогічних

рішень» [45, с. 17]. Мова йдеться про персоніфіковані форми контролю за якістю освіти, що дозволяє своєчасно виявити проблеми та труднощі учіння, оптимізувати на її основі зміст освітнього середовища.

В дослідженнях Н. Є. Мойсеюк, діагностика розуміється як процес, що спрямований на з'ясування умов і обставини, в яких протікає навчання. Діагностика – це отримання чіткого уявлення про ті причини, які сприяють чи перешкоджають досягненню визначених результатів. Автор зазначає, що крім традиційних функцій контролю та перевірки знань і умінь, діагностика включає їх аналіз, з точки зору виявлення динаміки, тенденцій прогнозування результатів навчальних досягнень [65]. Зазначена інтерпретація демонструє відмінність діагностики від процесу перевірки знань, який є, по суті, констатацією наслідків навчально-пізнавальної діяльності учнів без пояснення факторів їх походження. Отже, у діагностику вкладається більш широкий і більш глибокий смисл, ніж у традиційну перевірку знань, навичок, умінь.

На думку Р. В. Кондратенко, сутність педагогічної діагностики як вивчення результативності навчально-виховного процесу полягає в аналізі змін що відбуваються на рівні вихованості дитини та зростанні педагогічної майстерності вихователя [48].

У творчій спадщині видатного українського педагога В. О. Сухомлинського зазначається, що педагогічна діагностика допомагає вчителю оцінити процес формування всебічно розвиненої особистості учня, і, таким чином, дати оцінку власній роботі, проаналізувати доцільність використання тих чи інших методів та спрогнозувати свою подальшу діяльність [80].

В. Андреев зауважує, що педагогічна діагностика – це система якісних і кількісних характеристик ефективності функціонування та тенденцій саморозвитку освітньої системи, включаючи її цілі, зміст, форми і методи, дидактичні та технічні засоби, умови і результати навчання, виховання та саморозвитку особистості і колективу. [3, с. 308]. Отже,

функціональні характеристики педагогічної діагностики є більш об'ємними та розгалуженими, ніж традиційна оцінка знань, умінь, якостей учнів та охоплюють різні підсистеми освітнього середовища та спрямовані на виявлення ефективності його функціонування.

Вагомий внесок у наукове обґрунтування поняття педагогічної діагностики був зроблений І. П. Підласим, який вважав, що «діагностика - це система технологій, прийомів, засобів, процедур, методик та методів висвітлення умов та факторів існування педагогічних об'єктів, перебігу педагогічних процесів, встановлення їх ефективності та наслідків» [55, с.3]. Науковець окреслив предмет педагогічної діагностики, який полягає у плануванні оптимальних педагогічних процесів за рахунок менших витрат і раціонального поєднання організаційно-дидактичних засобів та методів навчання.

Аналіз дефініції поняття «педагогічна діагностика» виявляє тісні взаємозв'язки з іншим конструктом, таким як психологічна діагностика, проте між ними існує ряд відмінностей:

- у педагогічній діагностиці особистість вивчається в контексті педагогічного процесу, а в психологічній діагностиці – в своїй індивідуальній сутності, тобто «сама по собі»;

- педагогічна діагностика враховує ті зміни в структурі особистості, які відбуваються в умовах цілеспрямованого педагогічного впливу, натомість психологічна діагностика виявляє актуальні показники особистісного розвитку людини під впливом зовнішнього середовища; передбачає методи виявлення індивідуальних особливостей і перспектив розвитку людини;

- педагогічна діагностика підходить до дослідження об'єкту не тільки заради його вивчення, але й заради його перетворення та вдосконалення.

Таким чином, педагогічна діагностика, як інструмент організації та оптимізації освіти – це сукупність прийомів контролю і оцінки, направлених на вирішення задач вдосконалення навчального процесу;

охоплює комплексне вирішення широкого кола питань пов'язаних із цілісним розвитком особистості школяра та педагога. Технологія її практичної експлікації, як заважують І. Г. Назаренко, Н. В. Лисенко, В. І. Кононенко та ін., повинна базуватись на наступних засадах:

- цілеспрямованість, що передбачає свідомий вплив на суб'єкта дослідження з метою виявлення діагностичних показників;
- обов'язковий облік результатів педагогічної діагностики, необхідність їх використання в подальшій роботі педагога;
- вивчення професійної компетентності вчителя, що повинно бути спрямоване на підвищення рівня його педагогічної майстерності;
- валідність діагностичних процедур сучасним досягненням педагогічної науки і практики;
- системність і неперервність вивчення результатів діяльності учня та вчителя;
- надійність і вирогідність результатів діагностики;
- комплексний характер дослідження, що передбачає різноаспектне діагностування чинників, умов та результатів навчально – виховної діяльності учнів, а також професійної діяльності вчителя [66; 67].

Вивчення вітчизняного та зарубіжного педагогічного досвіду показало значне різноманіття умов, методів і підходів до проведення діагностики [45; 62; 81; 83]. Проте, можна виділити ключові елементи, на яких повинна будуватись процедура діагностичного обстеження, а саме:

- 1) врахування інтересів усіх учасників освітнього процесу;
- 2) чіткість визначення компетентностей, які діагностуються;
- 3) залучення до процесу діагностики як внутрішніх, так і зовнішніх експертів;
- 4) адекватний вибір діагностичних інструментів;
- 5) врахування прийнятих в національній освіті стандартів і критеріїв педагогічної діяльності;
- 6) об'єктивна, компетентна оцінка результатів.

Всебічний аналіз феномену педагогічної діагностики висвітлює її поліфункціональний характер, що реалізується як аналітична, оціночна, контролююча, діагностична, корекційна, орієнтаційна та інформаційна функції [26; 62; 81].

- аналітична функція передбачає психолого-педагогічний аналіз освітнього процесу на всіх рівнях його структурної організації з виявленням причинно-наслідкових зв'язків та недоліків

- контролююча – висвітлює конгруентність умов та результатів навчання;

- діагностична – це психолого-педагогічне дослідження рівня засвоєних знань, вихованості і розвитку дитини, а також рівня професійної компетентності вчителя;

- оціночна – це якісна і кількісна оцінка результатів діагностики, що виступає підґрунтям для встановлення діагнозу;

- корекційна передбачає розробку дидактичної системи з метою покращення показників навченості, вихованості та розвинутості дітей;

- орієнтаційна – це спрямованість на вирішення цілей і задач навчання та виховання, усунення недоліків;

- інформаційна – систематичне інформування всіх учасників педагогічного процесу про результати педагогічної діагностики.

М. Дудіна виокремлює наступні наступні функції діагностики: оцінка результативності діяльності; зворотнього зв'язку; стимуляції, мотивації; інформування та прогнозу [39].

Педагогічна діагностика виступає складним явищем, що функціонує на декількох рівнях. На думку Г. Цехмістрової, в її ієрархічній структурі виділяється перший рівень як конгломерат емпіричних даних, виявлених через спостереження, ідентифікацію та фіксацію показників за характерними ознаками; другий рівень, що висвітлює необхідність аналізу та переробки інформації для визначення сутності досліджуваного об'єкта. На першому, емпіричному рівні доречним є використання таких методів, як

спостереження, бесіда, тестування, тоді як на другому дієвим виявляється експеримент [87].

Педагогічна діагностика виступає складним процесом виявлення фактів, розпізнавання явищ в їх комплексних структурно - рівневих показниках в конкретний період на основі використання необхідних для цього критеріїв. Таке тлумачення дозволяє виділити особливості педагогічної діагностики як самостійного виду діяльності, що має специфічні цілі і завдання. Г. С. Цехмістрова влучно зазначає, що «діагностична діяльність - це свідомо цілеспрямована активність, направлена на виявлення стану, рівня розвитку, змін суб'єктів педагогічного процесу з метою прогнозування навченості та вихованості учня і колективу» [87, с. 68]

На думку Н. Боритко, основною метою педагогічної діагностики виступає «...комплексне дослідження навчального процесу, його чинників, умов та результатів з метою підвищення рівня ефективності та успішності діяльності вчителя для суспільства загалом» [16, с.8]. Основним завданням педагогічної діагностики як наукового напрямку виступає виявлення показників функціонування різноманітних психолого-педагогічних явищ, як комплексу складових освітнього процесу [16].

Педагогічна діагностика охоплює всі діагностичні завдання, які постають перед педагогами в процесі освіти та спрямована на реалізацію наступних цілей:

- визначення результатів навчання;
- внутрішня і зовнішня корекція в разі неправильної оцінки результатів навчання;
- планування наступних етапів навчального процесу;
- мотивація заохочення за успіхи у навчанні;
- оптимізація процесу навчання [39; 45].

Відповідно завданням педагогічної діагностики є:

- виявлення інтелектуального, афективного, конативного рівня розвитку школяра;

- виявлення рівня навчальних досягнень школярів;
- аналіз причин зміни рівня розвитку та навчальних досягнень школярів під впливом певних подій та обставин;
- виявлення потенційних можливостей розвитку учнів, їх здібностей та умінь;
- виявлення результатів діяльності вчителів, визначення перспектив професійної самореалізації та можливостей фахового зростання
- диференціація учнів або дошкільнят за рівнем розвитку [45; 100].

Основним предметом педагогічної діагностики, на думку І. В. Олійник, виступає навчально – виховна діяльність учнів та педагогічна діяльність вчителя; індивідуально-особистісні якості дитини; діяльність та поведінка учнів та вихованців [69, с. 88]. Педагогічна діагностика навчально – виховної діяльності учнів спрямована на виявлення наступних показників: результативність навчального процесу, об'єм і якість знань, розвинутість умінь, зокрема уміння застосовувати теоретичні знання на практиці, сформованість навичок, інтелектуальний розвиток дитини, результативність виховання (сформованість відповідних рис характеру) [87]. Педагогічна діагностика діяльності вчителя орієнтована на визначення рівня її ефективності за наступними критеріями: професійні знання предмета викладання; знання основ педагогіки, психології, дитячої та вікової фізіології; володіння методикою викладання; уміння використовувати професійний і новаторський досвід, інноваційні технології; розвинуті педагогічні здібності (гностичні, перцептивні, комунікативні, організаторські і т.д); успішність та пізнавальна активність учнів, високий рівень навчальних досягнень.

Як відомо, педагогічна діагностика – це багато функціональний та поліструктурний вид діяльності вчителя, який направлений на забезпечення якості освіти. А тому, щоб досягти цієї мети, як вважає О. М. Мельник та ін., діагностична діяльність вчителя передбачає виконання наступних операцій:

- порівняння;

- аналіз;
- прогнозування;
- інтерпретацію;
- доведення до відома вихованців або учнів результатів діагностичної діяльності;
- контроль за впливом на учнів різних діагностичних методів [64, с.21].

Педагогічна діагностика характеризується не лише мультиструктурними, але й динамічними особливостями та здійснюється з урахуванням наступних етапів [45; 87]:

1. організаційно-підготовчий – підготовка до процедури діагностування, визначення об'єкту, мети та діагностичного інструментарію, створення спеціальних, комфортних умов для обстеження;

2. змістовно-діяльнісний – процедура діагностування для вивчення стану розвитку дитини за фізичним, інтелектуальним, мовленнєвим та особистісним показниками; рівня засвоєння знань, розвитку умінь та навичок;

3. оціночно-прогностичний – оцінка та аналіз отриманих даних, результатів обстеження; визначення прогнозу розвитку;

4. перспективно-рекомендаційний – розробка на основі отриманих діагностичних даних практичних рекомендацій.

Організаційно-підготовчий етап підготовки до діагностичного заходу, на думку Г. Витцлака, повинен враховувати наступні компоненти:

- визначення об'єкта вимірювання;
- висунення гіпотези;
- визначення методу вимірювання;
- аналіз методу;
- аналіз умов розвитку індивідуума [26; 37; 39].

Етап проведення включає практичне застосування діагностичного інструментарію. Етап обробки даних – застосування методів первинної і вторинної статистики, аналіз емпіричних даних. Етап узагальнення результатів – встановлення педагогічного діагнозу.

Результатом діагностичного дослідження має бути діагноз, який на думку В. М. Галузяк, І. Л. Холковської «...представляє собою висновок про педагогічно значущі характеристики суб'єктів освітнього процесу» [26, с. 9]. Як зауважує Л. С. Виготський, діагноз передбачає не лише фактичне виявлення показників або симптомів, але й встановлення причинно – наслідкових закономірностей функціонування об'єкту діагностики [18]. При цьому, на думку автора, діагноз повинен містити: 1. опис дій, стан, відношення об'єкта виховання у педагогічних і психологічних поняттях; 2. пояснення об'єкта на основі психолого-педагогічних знань; 3. прогноз розвитку ситуації на майбутнє; 4. аргументовану оцінку і прогнозуючий фактор; 5. висновки про необхідність подальших дій. В діагнозі, як узагальненій оцінці виявлених показників, виділяють три якісні рівні: – симптоматичний (емпіричний): констатація симптомів, на основі яких безпосередньо будуються практичні висновки. Даний рівень діагнозу не є науковим та носить описовий, суб'єктивний характер; – етіологічний: аналіз певних особливостей (симптомів) в їх детермінаційних залежностях; – типологічний: визначення місця і значення одержаних результатів у цілісній, динамічній картині особистості. [78; с. 54-55].

Доволі актуальним для дослідження проблеми педагогічної діагностики, як специфічного виду дослідної діяльності, виступають питання технологічного інструментарію (методів і методик) за допомогою яких здійснюється обстеження. На думку Л. Ф. Бурлачука класифікацію методів психолого-педагогічної діагностики можна поділити на три основні групи. Перша група представлена системою емпіричних методів, за допомогою яких відбувається первинний збір фактичних даних: анкетування, тестування, бесіда, спостереження, аналіз продуктів діяльності, експертна оцінка, соціометрія, рейтингова система контролю знань, умінь та навичок, і т.д. Друга група – методи статистичної оцінки емпіричних даних: шкалювання, коефіцієнти кореляції і регресу і т.д. Третя група – методи презентації та

узагальнення даних, постановка діагнозу як висновків обстеження [45, с. 187].

Основними критеріями, що дозволяють оцінити якість вимірювання виступають: об'єктивність; надійність; валідність [13].

Узагальнюючи теоретичні підходи до розуміння сутності педагогічної діагностики можна зазначити про її представленість низкою напрямів:

- дидактична діагностика, орієнтована на вивчення результатів навчання
- знань, умінь, навичок, компетентностей, рівня навченості і т.д;
- психолого-педагогічна діагностика, орієнтована на вивчення суб'єктів освітнього процесу;
- соціально-педагогічна діагностика, орієнтована на вивчення виховного потенціалу мікро і макросередовища: сім'ї, учнівського колективу, найближчого середовища поза школою або дитячим садком;
- управлінська діагностика, орієнтована на вивчення елементів і ланок освітнього процесу як цілісної керованої системи, що передбачає функції цілепокладання, організації, контролю за ходом і результатом навчально-виховного процесу і педагогічної діяльності. [45, с. 158-160].

1.2 Психолого – педагогічна характеристика готовності до навчання

Теоретичний аналіз проблеми готовності дошкільників до школи засвідчив, що її вивчення в контексті світового педагогічного досвіду було впроваджено Я. Коменським. Видатні педагоги і просвітителі, такі як М. Монтесорі, Й. Песталоцці, А. Дистервег, Ф. Фребель, Р. Штейнер та ін., підхопили ці наукові традиції та продовжили концептуальний аналіз даного питання у з'ясуванні комплексу педагогічного змісту, умов та форм підготовки дитини дошкільного віку до шкільного навчання. В працях науковців особлива увага приділялась ролі сімейного виховання та впливу вчителя на цілісний розвиток особистості дитини як майбутнього школяра.

Проте, як глобальна наукова проблема, готовність дітей до школи постала у 80-х роках ХХ ст. у зв'язку зі скороченням термінів тривалості навчання.

Вітчизняні педагоги та психологи ХХ століття Л. Виготський, Л. Божович, Д. Ельконін, Г. Костюк та ін. розробили концепції вікової періодизації психічного розвитку дошкільника, в яких було інтегровано теоретичні та практичні засади підготовки дитини до шкільного навчання; обґрунтували методики різнобічного розвитку дитини в умовах сюжетно – рольової гри [23; 24; 35]. Виявлення загальних психофізіологічних особливостей розвитку дітей дошкільного віку як передумов навчання в школі, висвітлювалось в працях В. Давидова, О. Дусавицького, О. Запорожця, Г. Цукермана та ін.) [84].

Обґрунтування змісту поняття «готовність до школи», розробка методологічного апарату та конкретних способів діагностики рівнів загальної та спеціальної шкільної зрілості засвідчено в роботах Ю. Гільбуха, А. Антонової, О. Боговарової, Є. Бугрименко Л. Венгера, Н. Гуткіної, О. Проскури та ін. [21; 31; 32; 36]. Дослідження сутності та структури готовності дітей до шкільного навчання спостерігається в науковій спадщині Л. Божович, В. Котирло, Є. Кравцової, В. Мухіної та ін. [18; 22; 49].

Педагогічний аспект вивчення проблеми, зокрема уточнення мети та розробка змісту підготовки дітей старшого дошкільного віку до систематичного навчання в школі є предметом наукових пошуків О. Ковшар, Н. Бібіка, Г. Назаренко, О. Таран, Н. Дічек та ін. [18; 22; 35]. Науковцями зазначено, що підготовка дітей до школи є складним історіогенезом пропедевтики, де на першому етапі перевага надавалась функціональному підходу, який розкривається в усвідомленні науковцями необхідності здійснювати цілеспрямовану підготовку до шкільного навчання, озброюючи дітей елементарними знаннями. На другому етапі зміст підготовки дітей до школи збагатився та диференціювався за напрямками (мовленнєва, природнича, художньо-естетична, математична підготовка та навчання грамоти). І лише на третьому етапі, акцент науковців змістився в бік

усвідомлення необхідності підготовки дитини до школи комплексним чином, що була спрямована на цілісний розвиток особистості школяра як суб'єкта учіння [18, с. 131 - 133].

Особистісний підхід у підготовці до школи, дитиноцентрованість є аксіоматичними положенням в загальній теорії шкільної зрілості та виступають засадничим у реалізації принципів індивідуалізації, гуманізації та демократизації пропедевтики навчання. На четвертому етапі фокус уваги науковців змістився відповідно до втіленої парадигми життєтворчості, мета якої полягає у формуванні життєвої компетентності майбутніх школярів (І. Єрмаков, І. Мартинюк, Л. Сохань та ін..).

Наукове обґрунтування терміну «готовність до шкільного навчання» вперше було здійснено О. Леонтєвим, у зв'язку із розвитком у дітей здатності до самоорганізації та самоуправління [15]. У свою чергу Л. Божович, досліджуючи особливості психічного розвитку дитини старшого дошкільного віку зазначає про необхідність сформованості такої нової структури самосвідомості дитини, як «внутрішня позиція школяра». Авторкою підкреслюється, що саме це новоутворення є основним показником готовності дитини до школи та полягає у необхідному і достатньому рівні розвитку мотиваційної сфери дошкільника як спонук до учіння [69, с. 85]. Внутрішня позиція школяра – це усвідомлення дитиною своєї нової соціальної ролі: «Я – школяр», розуміння значущості навчання для подальшого життя, наявність широкого кола пізнавальних потреб та інтересів, бажання отримувати знання та розвивати свої уміння.

На думку Є. Кравцової, психологічну готовність до шкільного навчання слід розуміти не як психологічну підготовку до існуючих форм навчання і життя, а як наявність передумов і джерел навчальної діяльності [88].

Вихідною одиницею аналізу психологічної готовності до шкільного навчання виступає специфіка дошкільного дитинства, взята в загальному контексті онтогенезу особистості, обумовлена основними лініями психічного розвитку,

що створює можливість переходу до нової, більш високої форми життєдіяльності [81].

О. Леонт'єв, О. Люблинська, В. Мухіна та ін., готовність до навчання розглядають як необхідний і достатній рівень розвитку психологічних якостей дитини, що зумовлюють її здатність навчатися [56]. Здатність навчатися включає розуміння дитиною змісту навчальних задач, їх відмінність від практичних вправ, розуміння способу виконання дії, навички самоконтролю і самооцінювання, розвиток цілеспрямованої активності, умінь спостерігати, слухати, запам'ятовувати, виконувати настанови вчителя і т.д

Схожа дефініція базового поняття спостерігається в роботах О. В. Запорожця, де зазначалось, що готовність до навчання в школі «є цілісною системою взаємодетермінованих психічних властивостей дитини, наприклад її мотивації, рівня розвитку пізнавальної, аналітико-синтетичної діяльності, рівня сформованості механізмів вольової регуляції власної активності» [69, с.85].

В наукових уявленнях І. О. Любарської, «готовність до навчання – це важливий підсумок виховання та навчання дошкільників у закладі дошкільної освіти і сім'ї, визначається системою вимог, які висуває школа до дитини. Характер цих вимог обумовлено особливостями нової соціально-психологічної позиції дитини-школяра з її новими обов'язками до виконання яких, вона повинна бути готовою» [60, с. 56].

В дослідженнях Л. В. Іщенко, готовність до школи є комплексним поняттям і розуміється як психологічний, емоційний, етично-вольовий та фізичний розвиток дитини, який забезпечує легку адаптацію до нового етапу життя, усунення негативного впливу на здоров'я та емоційне благополуччя школяра труднощів переходу до нових умов життя, соціальних відносин і нового виду провідної діяльності [43, с. 47].

М. Удовенко вважає, що підготовка дитини до школи зумовлена «дошкільною зрілістю», яку інтерпретує «як цілісний психічний стан дитини

дошкільного віку, що характеризується високим ступенем розвитку тих якостей і процесів, що переживають свій розквіт саме в дошкільний період дитинства і для яких цей період є сенситивним» [84, с. 45]. За даними дослідження автора, дітям, з високим рівнем дошкільної зрілості притаманний достатній рівень розвитку пізнавальних процесів, загальна обізнаність, кооперативно-змагальний рівень спілкування з однолітками, здатність до саморегуляції поведінки, емоційна зрілість, сформованість прийомів творчої уяви і т.д. [84]

Незважаючи на певну різницю в тлумаченнях базового концепту, майже одностайним є розуміння того, що в основі визначення сутності феномену готовності до школи, лежать принципові положення Л. С. Виготського про «зони актуального і найближчого розвитку» [7; 11]. Згідно з цими положеннями, готовність дитини до школи відображає актуальний рівень розвитку психіки, здатність самостійно виконувати завдання без опори на дорослих, проте, потенціал розвитку дитини, її можливі досягнення у співпраці з дорослими забезпечують тенденцію руху до зони найближчого розвитку.

Як вже зазначалось, поняття готовності до шкільного навчання виявляє тісні семантичні зв'язки з категорією «шкільної зрілості». А. Л. Венгер трактує поняття шкільної зрілості «..як оволодіння уміннями, знаннями, здібностями, мотивацією та іншими необхідними для оптимального рівня засвоєння шкільної програми поведінковими характеристиками» [19, с. 26]. І. Шванцара визначає шкільну зрілість як досягнення такого рівня розвитку дитини, коли вона активно долучається до шкільного навчання. В якості структурних елементів шкільної зрілості, автор виділяє інтелектуальний, афективний та соціальний розвиток дитини [22]. І. Дубровіна, взагалі вважає, що поняття «психологічна готовність дітей до шкільного навчання» і «шкільна зрілість» виступають як синоніми. Крім того, виявляються прямі залежності між термінами готовності та адаптованості до школи [74]. Дитина, яка є готовою до школи, як правило, демонструє високу

адаптованість, з легкістю входить у нове середовище проте, дитина, яка є неготовою до школи виявляє ознаки дезадаптованої поведінки. Проти вагою шкільної зрілості виступає шкільна незрілість, яка науковою спільнотою пов'язується з низькою функціональною готовністю, незрілістю відповідних структур мозку і нервово-психічних функцій, їх невідповідністю шкільному навантаженню. Крім того, виділяється ряд причин незрілості, пов'язаних з соціальними умовами, педагогічною занедбаністю.

Спостерігається нерозвинутість тонкої моторики, розкоординованість наслідування зразку в діяльності і поведінці, недостатність довільної саморегуляції. Такі діти, як правило, постійно відволікаються, не вміють слухати і виконувати вказівки дорослих, працювати за взірцем, встановленим вчителем. Їм притаманна несформованість внутрішньої позиції школяра, домінування ігрового мотиву над учбовим, недостатній розвиток мовленнєвої сфери та пізнавальних процесів.

У розробці цілісної теоретичної моделі феномену готовності до навчання актуальним залишається питання видів та показників шкільної зрілості. Узагальнюючи традиційний та передовий науковий психолого – педагогічний досвід слід зазначити про виділення наступних видів готовності до школи: особистісну, інтелектуальну, соціальну та фізичну [28; 71; 78].

Особистісна готовність передбачає такий рівень розвитку особистості майбутнього школяра, який дозволяє ефективно виконувати нову соціальну роль школяра. Включає сформованість внутрішньої позиції учня, розвинутість потреб і мотивів, позитивні уявлення про школу, бажання вчитися; сформованість системи цінностей, оформленість відповідних рис характеру: цілеспрямованості, сумлінності, відповідальності, організованості; певний рівень розвитку довільної поведінки, що дозволяє учневі зосереджуватись на завданні та реагувати на вимоги вчителя і т.д. Д. Б. Ельконін, в контексті особистісної готовності розглядає ряд умінь: уміння свідомого підпорядкування власної активності визначеним правилам та вимогам; уміння орієнтуватися в умовах учбової ситуації; уміння уважно

слухати та самостійно виконувати необхідне завдання за зразком; уміння організувати свою діяльність відповідно до мети [28]. О. Л. Кононко та інші дослідники, в якості критеріїв особистісної готовності зазначають про сформованість механізмів довільності дій, самоорганізації та наслідування зразку [51].

Інтелектуальна готовність – це необхідний і достатній рівень розвитку інтелектуальної сфери дитини, її розумових здібностей, необхідних для пізнання та учіння. Найбільш важливими показниками тут виступають характеристики розвитку мислення й мовлення. Як зазначає Л. А. Венгер, «готовність до школи – це певний набір знань і вмінь, які дозволяють всього навчитися» [20, с.15.]. Основними показниками інтелектуальної готовності виступають:

- диференційоване аналітичне сприйняття;
- сформованість сенсорних еталонів;
- активність мнемічної діяльності;
- розвинутість процесів пам'яті (здатність довільного запам'ятовування та відтворення);
- аналітико - синтетичний характер уяви;
- уміння встановлювати елементарні причинно - наслідкові зв'язки, аналізувати інформацію, порівнювати спільні та відмінні ознаки;
- загальна обізнаність про соціальне та предметне середовище, світоглядні уявлення і т.д.

На думку Л. В. Іщенко, в якості показників інтелектуальної готовності особливу роль відіграє уміння і прагнення знаходити приховані властивості предметів, закономірності у властивостях довкілля і використовувати їх [43].

Соціальна готовність виявляє сформованість дитини як суб'єкта соціальних стосунків, розуміння загальнолюдських цінностей та правил поведінки, можливість їх дотримання; передбачає уміння спілкуватися дорослими та однолітками, налагоджувати та підтримувати контакти, вибудовувати взаємини з педагогом та однолітками, контролювати власну

поведінку у суспільстві. Н. І. Гуткіна вважає, що рівень соціальної готовності відображає ефективність соціалізованості дитини, пов'язаний з розвитком різних видів відносин дитини з навколишнім світом, забезпечує її адаптованість до нових соціальних умов [31].

Фізична готовність – розвинутість відповідних мозкових структур як локалізацій психічних функцій, тонкої моторики руки та фонематичного слуху, загальна фізична витримка, зрілість нервової системи. В. Б. Легін підкреслює, що готовність дитини до навчання в школі забезпечується рівнем її морфологічного, функціонального розвитку, відповідності дозрівання певних мозкових структур, нервово-психічних функцій умовам і завданням шкільного навчання [58]. Основні критерії готовності до навчання представимо в таблиці. 1.1

Таблиця. 1.1

Критерії готовності дошкільника до навчання

Критерій	Характеристика
Фізичний	Особливості біологічного розвитку дитини, зріст, вага, наявність постійних зубів; достатній рівень сформованості психофізіологічних функцій організму; стан здоров'я на початок навчання у школі, наявність хронічних хвороб, фізичний розвиток, розвиток тонкої моторики, координація рухів.
Особистісний	Сформованість внутрішньої позиції школяра, суб'єктність, розвинута самосвідомість.
Інтелектуальний	Розвинутість пізнавальних процесів, розумових дій та операцій, сформованість системи ЗУН.
Соціальний	Сформованість соціальної свідомості, групової ідентичності та навичок міжособистісної взаємодії.

Особливого значення проблема готовності дитини до навчання набуває в контексті в реалізації національної програми «Українське дошкілля» та

Базового компоненту дошкільної освіти. Зазначені стандарти спрямовані на розширення змістового компоненту освітньої роботи з дітьми від двох до шести років; відповідають стратегічним завданням дошкільної освіти, а саме: експлікації особистісно - орієнтованої моделі дошкільної освіти, залучення дітей до системи цінностей, культури українського народу, природи, формування цілісної картини світу та життєво необхідних компетенцій [6; 42; 47; 76].

Сформовані компетенції виступають показниками зрілості дитини, її готовності до шкільного навчання. Лише всебічно розвинута та обізнана дитина здатна ефективно справлятися з вимогами навчальної діяльності, адаптуватися до нових соціальних умов, підтримувати стосунки, гармонійно розвиватись і т. д. Виділені компетентності випускника дошкільного закладу виступають і показниками його готовності до школи. Це пояснює надзвичайне значення дошкільної освіти в контексті реалізації парадигми безперервної освіти. Основними компетенціями, відповідно до стандарту, виступають: пізнавальний інтерес до навколишнього світу і взаємин людей; позитивне ставлення до себе та інших; вміння управляти своїми емоціями; вміння планувати, організовувати (гру, працю); прагнення досягти позитивних результатів в індивідуальній і спільній діяльності; здатність розв'язувати проблемні ситуації; інтерес до історії Батьківщини та свого краю; повага до родини; володіння трудовими вміннями та навичками; вміння працювати, пізнавати, досліджувати і т.д. Зазначені компетенції можуть виступають в якості критеріїв шкільної готовності дошкільника, що виявляються в результаті педагогічної діагностики.

1. 3. Використання педагогічної діагностики як умови підготовки дитини дошкільного віку до навчання в школі.

Попередній теоретичний аналіз засвідчує, що готовність дитини до школи, без сумніву, виступає необхідною умовою подальшого навчання. Це

актуалізує необхідність проведення своєчасної та комплексної педагогічної діагностики з метою визначення умов, форм та змісту організації освітнього процесу.

Підготовка дитини до школи виступає одним з головних завдань дошкільної освіти, де підкреслюється роль дошкільного початкового виховання та навчання у процесі цілеспрямованого формування потенціалу дитини. Цей процес передбачає пошук оптимальних шляхів та заходів організації освітнього середовища, що забезпечувало б наступність, а отже, плавний перехід від дошкільного закладу до початкової школи.

Як відомо, зі вступом дитини до школи змінюється вся структура її діяльності, знижується роль гри та зростає цінність цілеспрямованого навчання [2]. Учінням дитина оволодіває поступово, в залежності від того, як в процесі співробітництва з дорослими набуває необхідних умінь та навичок: приймати учбову задачу, актуалізувати адекватні умовам задачі розумові операції, застосовувати учбові дії для виконання завдання, здійснювати контроль за процесом та оцінювати його результат. Новий для дитини тип провідної діяльності – учіння виникає тоді, коли гра як попередній вид провідної діяльності втрачає свою актуальність та відходить на другий план. Дошкільник втрачає свою «дитячу безпосередність» та залучається до суспільно значущої, обов'язкової та схваленої діяльності, яка вимагає попередньої підготовки. Успішність подальшого навчання, адаптованість дитини до нової соціальної ситуації розвитку залежать від того, наскільки був розкритий її потенціал на попередньому віковому етапі, які новоутворення особистісного досвіду та якості психіки були сформовані під впливом сюжетно – рольової гри, умов навчання, виховання та спілкування. Л. Божович вважає, що з переходом дитини до школи відбувається зародження її «соціального Я» [28].

Підготовка дитини до навчання виступає складним соціально – психологічним, культурно – історичним та педагогічним феноменом організації пропедевтики дошкільної освіти, мета якої полягає, в першу

чергу, в озброєнні дитини необхідним для подальшого навчання комплексом знань, умінь і навичок. На сьогоднішній момент доволі активно обговорюється питання відповідності дитини вимогам школи. А це означає, що доки суспільство буде перейматися проблемою дитини для навчального закладу, а не навчального закладу для дитини, доти актуальною залишатиметься необхідність підготовки дошкільника до школи.

Як зазначали Ш. Амонашвілі, О. Кононко, В. Кудрявцев, О. Савченко, В. Сухомлинський, Т. Поніманська, Л. Федорович та ін., підготовка дитини до школи передбачає таку систему педагогічних впливів, які були б спрямовані на всебічний та гармонійний розвиток її особистості, сприяли появі нових структур особистісного досвіду [29; 30; 46]. Проте, визнаючи наявність проблеми, фахівцям в галузі освіти слід чітко визначити мету підготовки дитини до школи, оскільки саме по собі визнання дитини готовою чи неготовою до школи є недоречним та соціально небезпечним і може ставати засобом формальної селекції дітей за рівнем їх розумового розвитку.

Як зазначає С. Д. Максименко, підготовка дитини до школи являється тривалою і складною роботою вихователя, завдяки якій майбутній першокласник набуває всі необхідні якості для навчання та шкільного життя в середовищі однолітків [28]. Вона охоплює широке коло питань і не обмежується тільки прищепленням дитині суми знань, розвитку умінь та формування необхідних учбових дій, а спрямована на цілісний розвиток особистості, її інтелектуальної, соціальної та інших сфер.

Значної ролі тут набуває попередній, актуальний розвиток дитини, рівень її навченості, що слугує відправним моментом для подальшої організації навчання.

Застосування педагогічної діагностики для виявлення рівня дошкільної або шкільної зрілості переслідує наступні цілі:

1. Виявлення та аналіз особливостей психічного розвитку дітей з метою оцінки та диференціації навчально - виховного процесу.

2. Виявлення дітей, не готових до шкільного навчання, проведення з ними розвиваючої роботи, спрямованої на профілактику шкільної неуспішності.
3. Диференціація майбутніх першокласників відповідно до виділених показників, адекватність навчально – виховних впливів умовам і стану розвитку, що дозволить кожній дитині розвиватися в оптимальному для неї режимі.
4. Виявлення обдарованих дітей.
5. Відстрочка на один рік від початку навчання дітей, не готових до шкільного навчання.

На думку Кондратенко Р. В, підготовка дитини до школи засобами діагностики надає можливості отримати інформацію про стан готовності до навчання з урахуванням показників особистісної, соціальної, інтелектуальної та фізичної зрілості дитини. На підставі отриманих даних вихователь має уявлення про сформованість дитини як суб'єкта учіння, можливість виділення труднощів та проблем, які можуть бути своєчасно усунені при оптимальній організації навчання та виховання дошкільнят [48]. Авторкою підкреслюється, що діагностика готовності до школи – це особлива дослідна діяльність вихователя, яка спрямована на виявлення у дітей дошкільного віку певних умінь і навичок, необхідних для навчання в школі; аналіз новоутворень і змін у психіці дитини, що виступають внутрішньою умовою виконання навчальної діяльності; вивчення окремих компонентів навчальної діяльності та виявлення шляхів їх формування; дослідження довільних умінь дитини свідомо підпорядковувати свої дії заданим вимогам або завданням [48].

І. Д. Бех під підготовкою до школи розуміє комплекс педагогічних заходів та впливів, спрямованих на загальний розвиток дитини, її фізичний, психічний, розумовий, емоційний, морально-вольовий та соціальний рівень [7]. Автор наголошує, що підготовку дитини до школи бажано проводити в ігровій формі, оскільки вона є природною для даного віку, вимагає фізичних і розумових зусиль, формує характер дитини, зокрема якості, що необхідні

для навчання: вмотивованість, сумлінність, організованість прагнення до перемоги і т.д. Підготовка дитини до школи носить полідетермінований характер та залежить від різних факторів. Чинники, що зумовлюють високий рівень підготовленості дітей до школи, за даними досліджень [9; 19; 22; 54], представимо в таблиці 1.2.

Таблиця 1.2

Чинники, що зумовлюють високий рівень підготовленості дітей до школи (%)

Сприятливі чинники соціального мікросередовища дитини	Кількість дітей з високим рівнем підготовленості
Повна сім'я	77,6
Високий рівень освіти батька	87,9
Високий рівень освіти матері	83,2
Правильні методи виховання в сім'ї	95,3
Відсутність конфліктної ситуації через алкоголізм у сім'ї	91,1
Відсутність загалом конфліктної ситуації у сім'ї	94,4
Позитивний стиль ставлення до дітей з боку вихователя й учителя під час підготовчого періоду	62,7
Позитивний стиль ставлення до дітей вчителя першого класу	59,8
Функціональна готовність до навчання у школі, шкільна зрілість	86,9
Високий статус дитини у групі до вступу у перший клас	85,8
Задоволення від спілкування з дорослим	74,3
Адекватне усвідомлення свого статусу в групі ровесників	97,8

О. І. Білан, Л. М. Возна, О. Л. Максименко та ін. зауважують, сутність підготовки до школи полягає у створенні спеціальних умов для формування основ загально навчальних умінь та навичок (організаційних, інтелектуальних, комунікативних), які забезпечили б дитині цілісний особистісний розвиток як суб'єкта майбутньої навчальної діяльності [76]. С. Д. Максименко підкреслює, що важливим механізмом готовності до оволодіння навчальною діяльністю є вміння виділяти спосіб учбової дії, наголошуючи на тому, що дошкільник повинен усвідомлювати вплив способу дії на результат виконання завдання [77]. Результатом цього процесу

підготовки виступає готовність дитини дошкільного віку до шкільного навчання, тобто дошкільна (шкільна) зрілість.

Повноцінна готовність дитини до навчання в школі виступає, з одного боку, як інтегральний підсумок досягнень її особистісного розвитку на даній стадії онтогенезу, а з іншого – як базовий рівень засвоєння знань та передшкільної програми, критерій готовності до оволодіння новою соціальною роллю (Т.І. Бабаєва, Л.І. Божович, Л.А. Венгер, Л.С. Виготський, Е.Е. Кравцова та ін.). Підготовка дітей до школи – завдання комплексне та охоплює всі сфери життя дитини.

Підготовка дитини до школи вимагає особливої реструктуризації форм організації навчально - виховного процесу, трансформацію змісту та вдосконалення технологій учіння. Суб'єкт-об'єктна модель навчально-виховного процесу, яка була притаманна освітньому процесу другої половини ХХ ст., обумовлювала домінування фронтальних форм роботи, сутність якої полягала в організації спільної діяльності в групі закладу дошкільної освіти [61]. Така ситуація нівелювала врахування індивідуального підходу у навчанні, можливість визначення системи чинників, що перешкоджають швидкому та ефективному засвоєнню знань. Подальша переорієнтація пропедевтики початкового навчання на суб'єкт-суб'єктну взаємодію учасників освітнього процесу зніщувала необхідність використання педагогічної діагностики на базі якої, відбувається організація диференційованих форм роботи, зокрема заняття з елементами інтерактивних технік та дидактичних методик. Суб'єкт-суб'єктна взаємодія учасників освітнього процесу акцентує увагу на ролі спільної діяльності закладу дошкільної освіти та та сім'ї.

Провідного значення у підготовці до навчання набуває педагогічна діагностика з виявленими показниками та рівнями: високого, середнього та низького та відповідно визначення: готовності, умовної готовності та неготовності до навчання. Педагогічний діагноз дозволяє визначити конгруентні віку унікальні індикатори засвоєння дошкільниками знань,

умінь і навичок, рівень розвитку та вихованості дитини, набуття різних видів компетенцій, що є майже головною метою дошкільної освіти, закріпленої у відповідних нормативних актах.

Застосування педагогічної діагностики в організацію дошкільної освіти, як умова підготовки до школи, забезпечує вирішення наступних завдань:

- створення єдиних, вихідних можливостей дошкільнят для вступу в школу;
- виявлення рівня психологічної готовності до навчальної діяльності в школі;
- виявлення обдарованих та невстигаючих дітей, в тому числі із ЗПР.
- організація ефективного освітнього простору, усунення недоліків в разі їх виявлення в результаті педагогічного обстеження [66].

В дослідженнях Г. Беленької, А.Богущ, С.Гаврилюк, С. Гончарук та ін., зазначається, що використання педагогічної діагностики дозволяє педагогу – вихователю з'ясувати:

- мотиваційну складову готовності: наскільки розвинута навчальна мотивація, чи хоче дитини йти в школу, чи розуміє важливість і необхідність навчання; чи демонструє зацікавленість до отримання нових знань;
- соціальну складову готовності: уміння спілкуватися з однолітками і дорослими, контролювати власну поведінку, регулювати емоційні прояви, конструктивно вирішувати конфлікти, здатність до кооперації та колективних форм роботи, повага до іншої людини;
- інтелектуальну складову готовності: уміння уважно слухати та розуміти завдання, розвиток наочно – обраного мислення, уміння аналізувати інформацію, порівнювати ознаки предметів, виділяти головне та другорядне, відоме та невідоме, уміння правильно об'єднувати предмети в групи за загальними істотними ознаками, встановлювати елементарні закономірності; здатність довільної концентрації та розподілу уваги; розвиток довільної, логічно опосередкованої пам'яті;

- фізичну складову готовності: розвиток моторики дрібних м'язів руки, координація рухів, загальна активність та витривалість як здатність витримувати шкільне навантаження.

Педагогічна діагностика як умова підготовки до школи є необхідною складовою дошкільної освіти і розглядається як цілеспрямований і організований вихователем процес виявлення актуального стану передшкільної зрілості, що здійснюється за допомогою системи методів і засобів. Вона проводиться під час звичайних для дітей видів діяльності: гри, занять, прогулянки, самостійної діяльності і т.д, в ході яких вихователь спостерігає за поведінкою дітей, а також, в спеціально створених умовах з використанням комплексу діагностичних методик. Обстеження може відбуватися як самостійно, так і за присутності батьків, що знімає у дітей зайве напруження та надає відчуття захисту. Це особлива діяльність вихователя, яка ґрунтується на принципах гуманізму та дитиноцентрованості та здійснюється за допомогою відповідних методів:

- тестування (тести - опитувальники, тести – завдання, проєктивні тести, малюнкові проби)
- анкетування (анкети відкритого і закритого типу);
- опитування, бесіди,
- аналіз продуктів діяльності (малюнки, вироби і т.д);
- аналіз документів, що дозволяють отримати первинну інформацію про дитину, етиологію її розвитку та особливості сімейного становища;
  - спостереження, найбільш швидкий спосіб отримання фактичної інформації про поведінку дитини в природніх або спеціально створених умовах;
  - експертні оцінки, педагогічний консиліум.

Використання емпіричного матеріалу дозволяє визначити не лише фактичну інформацію про особливості перебігу розвитку дитини в контексті прогнозу учіння, але й окреслити коло труднощів, з якими дитина може стикатися на початку навчання в школі.

Застосування педагогічної діагностики, використання, наприклад тестів-завдань, які є головним інструментом діагностики, формує допитливість, розвиває інтерес до навколишнього середовища, способи учбових дій; напрацьовуються дослідницькі навички, активізуються креативні, інтелектуальні, комунікативні та інші здібності, формується самостійність, цілеспрямованість, ініціативність.

На основі діагностичних даних педагог планує та організовує власну діяльність, використовує різноманітні форми організації занять та розвивальних ігор, надаючи перевагу наочним прийомам навчання дітей. Результати обстеження обговорюються з батьками з метою їх залучення до спільної роботи в підготовці дітей до навчання в школі [80].

Висновки з розділу 1

Теоретичний аналіз проблеми виявив її гостру актуальність та необхідність дослідження відповідно до вимог НУШ та Державних стандартів дошкільної освіти. Зазначено, що діагностика готовності до школи виступає необхідним компонентом дошкільної освіти та передбачає застосування передового психологічного та педагогічного досвіду у реалізації завдань безперервної освіти.

Було встановлено, що в сучасній інтерпретації педагогічна діагностика розглядається: як окремий вид дослідницької діяльності, спрямований на виявлення показників розвитку дитини та рівня засвоєння системи необхідних знань; як спеціальна процедура, що застосовується для аналізу та оцінки якості освіти. Педагогічна діагностика виступає складним дослідницьким процесом, що організовано вихователем-педагогом із використанням відповідного інструментарію; відбувається за визначеним планом та програмою; вимагає дотримання спеціальних умов і т.д. Головна мета діагностики – це виявлення актуального рівня розвитку дитини, її дошкільної зрілості для визначення перспектив подальшої підготовки до школи.

Теоретичний аналіз проблеми засвідчив провідну роль педагогічної діагностики як умови підготовки дитини до школи; необхідності застосування комплексних процедур для виявлення показників досліджуваного об'єкта, в даному випадку готовності до шкільного навчання або дошкільної компетентності.

В контексті пропедевтики педагогічна діагностика виступає умовою підготовки дитини до школи. На її основі розбудовується навчально – виховний процес, визначається зміст та форми роботи з дошкільниками, відбувається контроль розвитку дитини та рівня засвоєння необхідних знань, умінь та навичок. Використання педагогічної діагностики як умови підготовки до школи реалізує задачу формування особистісних, інтелектуальних, соціальних та інших компетентностей, необхідних для успішної самореалізації дитини як суб'єкта навчання.

РОЗДІЛ 2

МОНІТОРИНГ ПЕРЕДШКІЛЬНОЇ ЗРІЛОСТІ ЗАСОБАМИ ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІАГНОСТИКИ ЯК УМОВА ПІДГОТОВКИ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ДО НАВЧАННЯ У ШКОЛІ

2.1. Програма педагогічної діагностики готовності до шкільного навчання

Реалізація цілей базового компоненту дошкільної освіти, а саме підготовка дитини до школи, передбачає моніторинг передшкільної зрілості засобами педагогічної діагностики. Вивчення, оцінка та прогноз готовності до навчання повинні відбуватись за спеціально розробленими програмами. Відповідно до мети кваліфікаційної роботи було розроблено та апробовану програму діагностики передшкільної зрілості, яка може використовуватись не лише для вимірювання показників готовності, але і застосовуватись для визначення напрямків подальшої роботи при підготовці дошкільнят до навчання. Діагностична програма враховувала необхідні компоненти готовності дитини до школи, містила сучасний арсенал валідних, надійних та репрезентативних методів і методик.

Програма педагогічного діагностичного обстеження

Об'єктом дослідження виступає психологічна готовність до навчання (передшкільна зрілість дитини дошкільного віку)

Мета програми – за допомогою психологічного інструментарію дослідити рівень готовності дитини до шкільного навчання (високий, середній, низький, достатній – недостатній), співвіднести результати з нормативними критеріями.

Вікова категорія – діти старшого дошкільного віку (5-6(7) років)

Мета програми реалізується через виконання наступних завдань:

1. підготувати діагностичний інструментарій;

2. провести діагностичне обстеження дітей на предмет готовності – неготовності до шкільного навчання;
3. виявити та проаналізувати показники готовності - неготовності до шкільного навчання;
4. визначити, наскільки зазначені показники відповідають нормативним критеріям;
5. ознайомити батьків з результатами обстеження;
6. провести профілактичну бесіду з батьками щодо профілактики неготовності до навчання та усунення можливих труднощів у формуванні передшкільної зрілості;
7. оцінити ефективність навчально – виховної роботи закладу дошкільної освіти.

Інструмент дослідження – комплекс діагностичних методик, направлених на виявлення показників особистісної, інтелектуальної, психосоціальної та фізичної готовності до навчання.

Етапи діагностичного обстеження:

1. підготовчий;
2. діагностичний (проведення психолого - педагогічного обстеження);
3. аналітичний (обробка емпіричних даних);
4. інтерпретаційний;
5. надання практичних рекомендацій, консультування батьків.

Узагальнення наукового психолого – педагогічного досвіду, дозволяє виділити наступні показники готовності: особистісну (мотиваційну, вольову, емоційну), інтелектуальну і фізичну.

Особистісна готовність відображає такий рівень розвитку дитини та відповідних компетенцій, що дозволяють дитині адаптуватися до нового соціального середовища, ефективно здійснювати роль школяра та досягати успіхів у навчанні. Для визначення рівня особистісної готовності пропонується застосування наступних методів та методик [70; 81]:

1. Методика аналізу змісту дитячої самосвідомості, запропонована Є. З. Басіною, спрямована на виявлення диференційованого характеру уявлень про себе; визначення якостей, які характеризують дитину в різних видах діяльності та ситуаціях; свідоме ставлення до себе, самокритичність, співвідношення реальної та ідеальної самооцінки.
2. Експериментальна бесіда (Т. Нежнова) щодо виявлення внутрішньої позиції школяра, суб'єктивного ставлення дитини до школи. Анкета, що пропонується для бесіди складається з 5 питань, відповіді на які дозволяють отримати уявлення про навчальну орієнтацію дитини та позитивне (негативне) ставлення до школи.
3. «Який Я?», мета якої полягає у визначенні самооцінки дитини дошкільника за рівнями (високий, середній, низький). Дитині пропонується оцінити себе за деякими якостями (загалом 10 якостей).
4. «Сходинок», дослідження динаміки самооцінки. Дитині показують намальовану на папері драбинку з 7 сходинок і пропонують визначити своє місце на цій драбинці.
5. Методика дослідження мотивів навчання М. Р. Гінзбурга, за допомогою якої можна визначити рівень сформованості навчальної мотивації і домінуючого мотиву учіння.
6. «Внутрішня позиція школяра» (Н. І. Гуткіна), мета якої виявлення внутрішньої позиції школяра. Дана методика представляє собою варіацію експериментальної бесіди, результатом якої є уявлення діагноста (вихователя, психолога) про те, наскільки дитина усвідомлює себе учнем.
7. Проективні методики «Дім, дерево, людина», «Автопортрет» – діагностика уявлення та ставлення до себе, особливості перебування в сімейному середовищі.

Таблиця. 2.1

Методики оцінки особистісної готовності

Методика	Критерій оцінки	Діапазон вимірювання	Рівень сформованості показника
«Зміст дитячої самосвідомості»	Уявлення про себе. Внутрішня позиція школяра	0-3 б. 4-7 б. 8-10 б.	низький середній рівень високий
«Який Я?»	Самооцінка	10 б. 8 - 9 б. 4 - 7 б. 2 - 3 б. 0 - 1 б.	дуже високий високий середній низький дуже низький
«Сходінки»	Самооцінка	1-3.б. 4-6.б. 7.б.	низький середній високий
«Мотив навчання»	Домінуючий мотив (зовнішній-внутрішній; навчальний-ігровий)	0-3б. 4-6б. 7-9б.	низький рівень, перевага ігрового мотиву; недостатній рівень, перевага зовнішнього, оціночного мотиву; середній рівень перевага зовнішнього позиційного

		10-15б.	мотиву; високий рівень, домінування внутрішньої пізнавальної мотивації
«Внутрішня позиція школяра»	Бажання стати учнем	> +б <+б	сформоване неформоване
«Дім, дерево, людина», «Автопортрет»	Уявлення про себе та своє місце в системі родинних стосунків	Загальна оцінка малюнка	позитивне уявлення негативне уявлення

Соціальна готовність відображає рівень соціальної компетентності, усвідомлення власного соціального «Я», сприймання себе в контексті стосунків з іншими, потребу у спілкуванні та належності до певної соціальної групи, знання основних норм і правил поведінки в соціальному середовищі та уміння їх дотримуватись. Визначення даного компоненту в структурі готовності відповідно до змісту програми, відбувається за допомогою наступних методик:

1. Методика «Профіль соціального розвитку дитини», мета якої полягає у визначенні рівня соціальної поведінкової компетентності і комунікативних навичок як показників соціальної зрілості дитини дошкільного віку. За емпіричною сутністю методика представляє собою експертну оцінку дитини вихователями та батьками, а за змістом - семантичний диференціал особистісних характеристик.

2. Методика діагностики психосоціальної зрілості поведінки дитини (за Таран О.П.), яка, також, як і попередня методика виступає експертною оцінкою соціально значущих рис особистості дитини, таких як відкритість, контактність, позитивне ставлення до іншого, лідерські якості і т.д.
3. «Ставлення дитини до чужого дорослого» - спостереження за поведінкою дитини з метою визначення труднощів спілкування.

Таблиця 2.2

Методики оцінки соціальної готовності

Методика	Критерій оцінки	Діапазон вимірювання	Рівень сформованості показника
«Профіль соціального розвитку дитини»	соціальна поведінкова компетентність і комунікативні навички	15-20% (+2+1)	низький рівень
		30-50% (+2+1)	середній рівень
		50-75% (+2+1)	вище середнього рівня
		75-80% (+2+1)	високий рівень
«Психосоціальна зрілість поведінки»	Психосоціальна зрілість (готовність до школи)	7 – 166 17 – 276. 28 – 336.	низький рівень, неготовність до школи середній рівень, недостатня готовність високий рівень, готовність до навчання

«Ставлення дитини до чужого дорослого»	Труднощі у спілкуванні, ставлення до дорослого	10 – 7 б. 4 – 6 б. 1 - 3 б.	труднощі у спілкуванні, негативне ставлення; труднощі в спілкуванні, нейтральне ставлення; високий рівень труднощів, негативне ставлення.

Інтелектуальна готовність виявляється, в першу чергу, в показниках розвинутості пізнавальних процесів і розумових здібностей, сформованості основних видів мислення: наочно-дійового, наочно-образного та початкової стадії словесно-логічного мислення, мисленнєвих операцій: аналізу, синтезу, встановлення причинно-наслідкових зв'язків і закономірностей між явищами і т.д. Діагностується за допомогою наступних методик:

1. «Четвертий зайвий» (за методикою Д. Ельконіна). Це малюнковий тест, метою якого є виявлення рівня розвитку логічного мислення у дитини. Фіксується тривалість та правильність виконання завдання.
2. «Графічний диктант» (за Д. Ельконіним). Метою цієї методики є дослідження орієнтування у просторі, уміння уважно слухати і точно виконувати вказівки дорослого, правильно відтворювати заданий зразок.

3. «Запам'ятай 10 слів» - дослідження рівня слухової вербальної пам'яті (варіант тесту З.М. Істоміної). Матеріал: 10 слів, не пов'язаних одне з одним за змістом, які необхідно запам'ятати та відтворити.
4. «Впізнавання фігур» – діагностика зорової пам'яті (варіант тесту Бернштейна).
5. «Класифікації» – діагностика уміння порівнювати, виділяти спільне і окреме, узагальнювати.
6. «Знайди будиночок» – дозволяє визначити ступінь оволодіння дитиною діями наочно-образного мислення (методика Р. І. Говорової, Т. В. Лаврентьевої). Методика складається з 10 завдань, які вимагають від дитини розвитку образного мислення, просторової орієнтації, довільного аналітичного сприйняття, уміння зосереджуватись та застосовувати дії внутрішнього контролю.
7. «Володіння зв'язним мовленням» – діагностика зв'язного мовлення за сюжетною картинкою, наприклад «Літній відпочинок».

Таблиця 2.3

Методики оцінки інтелектуальної готовності

Методика	Критерій оцінки	Діапазон вимірювання	Рівень сформованості показника
«Четвертий зайвий»	логічне мислення	10б.	дуже високий
		8-9 б.	високий
		4-7 б.	середній
		2-3 б.	низький
		0-1 б.	дуже низький
«Графічний	уміння уважно	0–3б.	низький

диктант»	слухати і відтворювати за зразком, просторове уявлення	3–6 б. 7–10б. 11–13 б. 14–16 б.	нижче середнього середній вище середнього високий.
«Володіння зв'язним мовленням»	Мовленнєвий розвиток, словарний запас	1-2 речення 5-6 речень 7-8 речень	низький середній високий
«Запам'ятай 10 слів»	Слухова вербальна пам'ять	6-10 б. 4-5 б. 1-3 б.	високий середній низький
«Впізнавання фігур»	Зорова пам'ять	9 фігур 7-8 фігур менше 6 фігур	високий середній, норма низький
«Класифікації»	Уміння порівнювати, узагальнювати	3 класифікації 2 класифікації 1 класифікація	високий достатній недостатній
«Знайди будиночок»	Образне мислення	32-44 б. 13-31 б. 0-12 б.	високий середній низький

Фізична готовність дитини вивчається за допомогою аналізу відповідних документів, наприклад медичних довідок; спостереження за руховою активністю під час гри або виконання завдання, а також тестування із використанням наступних методик:

1. Визначення рівня розвитку дрібної моторики рук.
2. «Філіппінський тест» для діагностики морфологічної зрілості дитини, результати якого більш - менш точно характеризують біологічний вік дитини; особливості розвитку скелету, зрілості нервової системи, здатність головного мозку сприймати і переробляти інформацію. Цю діагностичну методику доволі часто розглядають як один з головних інструментів оцінки фізичної зрілості.

Комплексним варіантом діагностичної моделі готовності до навчання виявляється орієнтаційний тест шкільної готовності Керна – Йерасека. Даний діагностичний інструмент дозволяє сформулювати загальні уявлення про рівень підготовленості дитини до шкільного навчання; розвиток тонкої моторики рук, зорово-рухової координації, загального інтелектуального рівня, базових рис характеру майбутнього учня. Тест складається з трьох завдань: 1) малювання чоловічої фігури за прикладом; 2) наслідування письмовим буквам; 3) змалювання групи точок. Згодом авторами було додане четверте завдання, що складається з 20 питань, які виявляють загальну обізнаність дитини, її компетентність, розвиток розумових операцій. Готовими до шкільного навчання вважаються діти, які набрали за першими трьома субтестами 3-6 балів. Група дошкільнят, які отримали 7-9 балів, мають середній рівень розвитку готовності до шкільного навчання. А ті діти, результати яких оцінюються в діапазоні 9-11 б. вважаються недостатньо готовими, Особливу увагу слід звернути на групу дітей з виявленими 12-15 балами, які вважаються майже повністю неготовими до шкільного навчання.

Аналітичний етап реалізації діагностичної програми передбачає обробку емпіричних даних, та порівняння показників з нормативними критеріями психологічної готовності дитини до навчання, що визначені

стандартами освіти, охоплюють систему компетентностей як фундаментальних умінь необхідних для навчання (за БКДО) [5; 6].

Виділяють ряд компетентностей:

1. Мовленнєва компетентність:

- уміння правильно вимовляти всі звуки мови і розрізняти їх на слух;
- уміння вживати різні частини мови відповідно до смислу;
- уміння використовувати в мові синоніми, антоніми, іменники з узагальнюючим значенням;
- уміння відповідати на питання і задавати їх;
- уміння самостійно передавати зміст літературних текстів;
- уміння складати розповіді про предмети (за запропонованим планом, картинкою);
- володіння достатнім обсягом активного і пасивного словникового запасу.

Сенсорно – перцептивна компетентність:

1. уміння розрізняти звуки на слух (фонематичний слух);
2. уміння виокремити фігури з фону;
3. уміння розрізняти предмети й геометричні фігури за їх розміром та формою, розуміти їх зовнішні властивості;
4. уміння визначати місце знаходження предметів у просторі;
5. сформованість сенсорних еталонів.

Мнемічна компетентність:

1. легкість запам'ятовування слів на слух;
2. розвинена образна, зорова, оперативна, вербальна, механічна пам'ять;
3. здатність до логічного, довільного запам'ятовування;
4. розвинутість мнемічних умінь.

Мисленнєва компетентність:

1. сформованість наочно-дійового і наочно-образного мислення (початковий рівень словесно-логічного мислення);
2. уміння аналізувати, порівнювати, класифікувати, виділяти істотне, головне та другорядне;

3. уміння встановлювати причинно - наслідкові зв'язки і закономірності між явищами;
4. здатність до узагальнення та умовиводів;
5. загальна обізнаність, ерудованість, елементарний світогляд.

Особистісна компетентність:

1. сформованість внутрішньої позиції школяра, пізнавальних та соціальних мотивів учіння; позитивне ставлення до учіння; домінування навчального мотиву над ігровим; наявність пізнавальних інтересів (зацікавленість у навчанні, здобуванні знань, умінь і навичок, отриманні нової інформації про довкілля); допитливість, потреба в самостійному пошуку відповідей на питання;
2. розвиток довільних умінь, здатність тривалий час виконувати завдання; уміння долати труднощі та доводити справу до кінця; сформованість, таких вольових якостей як посидючість, рішучість, наполегливість, цілеспрямованість і т.д.
3. сформованість емоційної сфери, здатність розпізнавати та розуміти невербальні та вербальні прояви емоцій інших людей; розвиток вищих почуттів (співчуття, відповідальність, гордість тощо); емоційна стійкість, уміння контролювати власні емоції та почуття;
4. розвинута самосвідомість (відповідно віку), здатність до рефлексії своєї діяльності та особистості; уміння адекватно оцінити свої реальні й потенційні можливості; диференційованість образу-«Я» («Я»-реальне і «Я»-ідеальне); потреба в досягненні успіху; сформований рівень домагань, впевненість у власних силах та можливостях;
5. сформованість рис характеру, що виражають ставлення до себе: аутосимпатія, егоїзм, самокритичність, вихваляння і т.д; ставлення до іншого: поважність, доброзичливість, чесність, порядність тощо; ставлення до праці: відповідальність, організованість, сумлінність, вболівання за справу і т.д.

Соціальна компетентність:

1. загальна соціалізованість та адаптованість дитини;
2. усвідомлення свого соціального «Я», сформованість механізмів групової ідентичності «Я-Ми»
3. знання основних норм і правил поведінки в соціальному середовищі та уміння їх дотримуватись;
4. сформованість навичок суспільного життя, дотримання правил і норм поведінки; орієнтування в основних моральних цінностях і вимогах; уміння розрізняти нормативну соціально схвальну поведінку від асоціальної.
5. уміння співпрацювати з колективом, будувати взаємовідносини з однолітками в процесі спільної діяльності;
6. уміння об'єктивно оцінювати вчинки інших людей;
7. прагнення до лідерства;
8. уміння контролювати свою поведінку.

Виявлення показників готовності їх співвідношення з зазначеними компетентностями дозволяють диференціювати контингент обстежених дошкільнят на три групи. Готові до навчання, що мають високий або достатній рівень прояву особистісного, інтелектуального, фізичного та соціального компонентів передшкільної зрілості. Умовно готові, як правило, з середнім або достатнім рівнем показників. Неготові – низький рівень розвитку параметрів готовності, що потребує серйозного педагогічного втручання.

Діагностичне обстеження дошкільнят відбувалось із дотриманням наступних вимог:

- створення сприятливої атмосфери, зацікавленість дітей до співпраці;
- систематичне та послідовне спостереження за поведінкою дітей під час виконання завдання (захопленість, відмова і т.д);
- врахування індивідуально – психологічних особливостей розвитку дитини;
- доступність стимульного матеріалу;
- зрозумілість дитиною завдання;

- тривалість **заняття** 20–25 хвилин, що відповідає оптимальному рівню концентрації уваги та розумової працездатності дітей даної стадії онтогенезу та програмі дошкільного виховання;

Таким чином, розроблена програма діагностики психологічної готовності до шкільного навчання дозволяє оптимізувати процес обстеження дітей на предмет їх шкільної зрілості, визначити, наскільки відповідає рівень розвитку дитини віковим нормам, з'ясувати індивідуально - психологічні особливості, які виступають внутрішніми детермінантами учіння та соціалізації. Крім того психодіагностика спрямована не лише на виявлення та аналіз показників готовності, але й на оцінку застосованих вихователем засобів і методів, які використовують для розвитку дитини.

2.2 Методичні вказівки для підготовки дітей до навчання у вимірі дошкільної зрілості

У Базовому компоненті дошкільної освіти та Державному стандарті початкової освіти визначається пріоритетність компетентнісного, особистісно-орієнтованого, середовищного та діяльнісного, підходів до вирішення основних задач дошкільної та початкової освіти [5; 6; 42]. Розв'язання визначених завдань передбачає використання педагогічної діагностики як умови підготовки до навчання та реалізації принципів послідовності, наступності освіти [52; 67]. Всебічний аналіз проблеми засвідчив, що використання педагогічної діагностики має не лише констатувальне значення, зокрема виявлення актуального рівня передшкільної зрілості, але і розвивальний потенціал, що відіграє значну роль в подальшій підготовці дитини до навчання. Мова йдеться, в першу чергу про те, що на основі результатів обстеження розбудовується нова модель дошкільної освіти, відбувається добір змісту та форм організації пропедевтики шкільного навчання. В даному контексті, важливого значення

набуває: прагнення до чіткого окреслення кола та систематизації знань, які необхідно одержати дошкільникам; реалізація в процесі підготовки дітей до учіння принципів природно-відповідності, культурно-відповідності, дитячої самодіяльності; усвідомлення ключової ролі особистості та діяльності дорослих (вихователя, батьків) у забезпеченні ефективності підготовки дошкільника до навчання в школі. Підготовка до школи актуалізує створення спеціального освітнього середовища, що ґрунтується на державних стандартах, документах, програмах наприклад «Впевнений старт» та «Я у світі» [25].

Педагогічна діагностика як умова підготовки до школи, допомагає вибудовувати педагогічний процес найбільш ефективно, творчо підходити до навчання і виховання дітей, забезпечувати умови для особистісного розвитку. Використовується вона як для оцінки актуального стану дитини, так і для виявлення зони найближчого розвитку, яка дає уявлення про її можливий потенціал та ресурс. Проведення такої діагностики при вступі дитини до закладу освіти допомагає визначити шляхи і методи навчально - виховної роботи педагогів і батьків в період адаптації до нових соціальних умов та виду діяльності. Разом з цим, психолого-педагогічна діагностика використовується як засіб поточного контролю психічного розвитку дитини, слугує підставою для індивідуального консультування батьків, допомагає своєчасно виявити затримку та відхилення в розвитку психіки, визначити їх причини, при необхідності, вибрати відповідні методи корекції.

Аналіз та оцінка стану готовності до школи виступає відправним моментом в плануванні діяльності самого вихователя, змушує його шукати та впроваджувати нові, більш досконалі форми роботи з дітьми.

Підготовка дітей старшого дошкільного віку до школи тлумачиться в наступних категоріальних вимірах:

- як комплекс педагогічних заходів, спрямованих на загальний розвиток дитини (фізичний, психічний та соціальний);

- як створення передумов для формування загально навчальних компетенцій, умінь та навичок (комунікативних, організаційних, інтелектуальних і т.д), які б забезпечили цілісний особистісний розвиток дитини як суб'єкта майбутньої навчальної діяльності.

У зв'язку з цим, профілактично - корекційна робота повинна бути спрямована саме на ці напрямки і є важливим етапом комплексного супроводу дитини до школи.

Перш за все, необхідно зазначити, що результати діагностичної та профілактично - корекційної роботи будуть мати значення лише в тому випадку, коли з дитиною буде встановлений доброзичливий контакт і вона буде достатньо зацікавлена у виконанні завдань. Також потрібно враховувати індивідуально - вікові особливості та сімейно - побутові обставини розвитку, акцентувати увагу на емоційній спрямованості дитини, її афективних реакціях на вимоги вихователя. Великого значення набуває створення сприятливої атмосфери співпраці, довірливих стосунків з вихователем, що закладає загальну позитивну установку на навчання в майбутньому.

В ситуації безпосередньої роботи вихователя з дітьми, з метою підготовки їх до школи важливо дотримуватись наступних умов [22; 30;36]:

- встановлення емоційного контакту, доброзичливих взаємовідносин під час співпраці;

- створення ситуації успіху, як поступового пред'явлення завдань з найбільш легкого до більш складного;

- чергування словесних та наочних методик для попередження втоми;

- ігровий характер завдань;

- облік рівня розвитку пізнавальної діяльності та цілеспрямованості дій;

- впровадження інноваційних форм і методів роботи;

Серед основних порад вихователю можна зазначити про [57; 59; 63]:

- систематичне та комплексне вивчення дитини та її родини;

- постійний *моніторинг якості пропедевтики як системи послідовних і систематичних заходів, відповідно до річного плану роботи з метою*

встановлення відповідності фактичних результатів освітньої діяльності заявленим цілям;

- інформування батьків, адміністрацію навчального закладу про результати психодіагностики підготовки дитини до школи;
- розроблення індивідуальної програми розвитку дитини;
- розроблення плану роботи з дитиною на основі даних діагностичного обстеження;
- розроблення плану роботи з родиною, зокрема проведення профілактичних бесід з батьками;
- проведення дидактичних та корекційних занять з дитиною, профілактичних бесід з метою усунення можливих труднощів в процесі підготовки до школи;
- консультування батьків з питань виховання дитини у сім'ї, надання знань щодо специфіки психічного розвитку дітей даного віку, навчання батьків педагогічним прийомам спілкування з дитиною;
- постійний моніторинг результатів корекційно-педагогічної роботи з дитиною та її родиною;
- ведення відповідної документації – особові справи дітей, індивідуальні програми розвитку, карти психологічного обстеження, журнал планування та обліку занять, звіт про результати роботи тощо.

Вихователь дошкільного навчального закладу на основі результатів комплексного вивчення розробляє стратегію роботи з дитиною та її родиною, яка передбачає [66; 67]:

- організацію роботи з використанням різних інноваційних методів, форм та технологій, розвивально-корекційних вправ, ігор і т.д.;
- спостереження за дитиною, фіксація її поведінки під час співбесіди або виконання завдань;
- ведення документації, протоколів, заповнення анкет;
- підбиття підсумків роботи, аналіз динаміки розвитку дитини до і після розвивально-корекційних процедур.

Підготовка дітей старшого дошкільного віку до школи – це комплекс педагогічних заходів, спрямованих на загальний розвиток дитини та формування необхідних компетенцій. У зв'язку з цим, зміст навчально – виховної роботи з дітьми для підготовки до школи, повинен бути організованим за наступними напрямками:

- розвиток моторної сфери та сенсорних функцій;
- мовленнєвий та пізнавальний розвиток, розширення і уточнення уявлень про навколишнє середовище;
- розвиток особистісного компоненту готовності.

Розвиток рухової сфери передбачає розвиток загальної і дрібної моторики, поліпшення координації рухів. Дієвим моментом тут виступає посилення ролі фізичного виховання, впровадження фізкультпауз та фізкультхвилинок [57; 58]. Не менш важливим є облаштування спеціальних приміщень для занять фізкультурою (спортивна драбина, басейн, велотренажер, килим для релаксації, м'ячі, іграшки тощо). Для розвитку тонкої моторики руки ефективними виявляються вправи маніпулятивного характеру і складні функціональні дії (писання, малювання, ліпка, вирізання, вишивання, вкладування, виймання, нанизування і т.д), а також робота з природничим матеріалом (глиною, пластиліном, каштанами, жолудями, горіхами, насінням квасолі, гороху тощо); використання намистинок, конструкторів, мозаїки, пазлів і т.д. Усі вказані види дидактичної роботи спрямовані на формування графомоторних навичок, тобто підготовку руки до письма.

Розвиток сенсорно – перцептивних функцій спрямований на активізацію та вдосконалення кінестетичного, слухового, зорового сприймання, розвиток просторових та часових уявлень, що виступають основою для чуттєвого пізнання та формування ВПФ (мислення, уява, мовлення та пам'ять). Це передбачає таку організацію занять, стимульний матеріал яких, спрямований на розвиток умінь бачити, чути, відчувати на дотик тощо. Під час виконання завдань діти вчаться диференціювати предмети за зовнішніми ознаками та

просторовим взаєморозташуванням; оволодівають сенсорними еталонами (уявлення про форми, розміри, колір предметів); вчаться виділяти головне і додаткове; співвідносити предмети (букви, цифри, фігури, природничий матеріал) із зразками-еталонами. Ефективними виявляються вправи з використання елементів малювання, ліплення, конструювання за зразком; знаходження поглядом предметів (наприклад вправа «Домалюй предмет», «Лабіринт», «Теніс», «Поштова скринька» і т.д), які розвивають не лише сприйняття як пізнавальний процес, але й довільну увагу та просторову уяву. Достатній рівень функціонування сенсорно – перцептивних процесів передбачає розвиток фонематичного слуху, що є важливою передумовою навчання учнів грамоти. Тому особлива увага при підготовці до школи повинна приділятися розвитку фонематичного сприймання, фонетичних уявлень, навичок слухового контролю. В даному випадку можна запропонувати наступні дидактичні вправи:

- розрізнення контрастних за звучанням слів (муха – риба, хліб – цукерка, картопля – буряк), потім менш контрастних (бочка – тачка, терези – береза, молоко – долото) і зрештою тих, які відрізняються за звучанням однією фонемою (мишка – миска, кит – кіт, дід – лід) тощо;
- диференціацію дзвінких-глухих, твердих-м'яких, свистячих-шиплячих звуків і т.д;
- визначення місця звука в слові;
- визначення послідовності звуків в слові.

Для загального мовленнєвого розвитку дітей можна запропонувати завдання типу: скласти розповідь, розкажи вірш, опиши картинку, що також, тренує пам'ять та творчу уяву дітей.

Активізація пізнавальної діяльності при підготовці дитини до навчання відбувається через стимуляцію розумових здібностей, когнітивних процесів, що є фундаментальною основою для можливості пізнавати світ та засвоювати знання в школі. Інтелектуальну підготовку до школи слід здійснювати за різними дидактичними програмами, які розвивають

дослідницькі уміння, що виступають способом пізнання світу з елементами творчості.

Мислення дітей старшого дошкільного віку характеризується поступовим переходом до наочно – образного рівня, що надає можливість застосування образів та символів при рішенні задач. Для розвитку знаково – символічної функції мислення можна запропонувати вправи: «поміркуй та порахуй», «струп-тести». В цьому віці діти обізнані про математичні функції додавання та віднімання, розуміють їх зміст, відношення частини та цілого. В ситуаціях проблемного характеру дитина починає експериментувати, що розвиває нестандартність мислення, формуються логічні форми мислення: поняття, судження, умовиводи, операції порівняння, аналізу, класифікації тощо. Для розвитку уміння порівнювати та узагальнювати можна запропонувати вправи: «на що схоже?», «чим відрізняється?», «об'єднай в групи»; логічного мислення: «четвертий зайвий», «чого не вистачає», «якщо...., то....», «логічна пара» і т.д. Зазначені вправи виявляють свою ефективність і у розвитку здатності до аналітико-синтетичної діяльності, як уміння виділяти та поєднувати елементи в єдине ціле, виявляти нові зв'язки та комбінації.

Для реалізації функції інтелектуальної підготовки дієвим виступає застосування методу моделювання, як способу творчого мислення, який розкривається через дії добудовування, створення, поповнення, заміщення, перегортання і т.д.; використання дидактичних ігор з формуванням елементарних математичних уявлень таких як: «вгадай число», «подорож у часі», «орієнтування у просторі», «геометричні фігури» тощо.

Розвиток загальної обізнаності та уявлень про навколишнє середовище **забезпечується в умовах включення в освітній процес різних видів дитячої діяльності творчого та дослідницького характеру (ігор, технічного і художнього моделювання тощо); насичення освітнього простору практико-орієнтованими ситуаціями, наближеними до реального життя;** проведення тематичних бесід, екскурсій і т.д. Слід пам'ятати, що

для реалізації даної функції великого значення набуває повсякденне спілкування з дорослими і однолітками, що є потужним джерелом інформативної обізнаності дитини, активізує знання, заохочує дитину до пізнання навколишнього середовища.

Для розвитку пам'яті та уваги вихователь залучає дітей до виконання наступних вправ та ігор, наприклад: «що було на попередній картинці?», «вгадай слово», «що забули?» і т.д. Ефективним може бути пояснення вихователем способів запам'ятовування, що позитивно впливає на оволодіння дитиною простими та складними прийомами мнемотехніки.

Виконуючі різні завдання, ознайомлюючись з різноманітними тестами, наприклад під час діагностики, дитина, як – би тренується до майбутніх «перевірочних іспитів», набуває здатності більш впевнено почувати себе під час процедури обстеження. Попереднє ознайомлення з типовими тестовими завданнями забезпечує плавний перехід дитини від дитячого садочка до школи, дозволяє уникнути зайвих переживань під час наступного діагностування.

Підготовка до школи за напрямком інтелектуальної готовності, на основі даних психодіагностики, передбачає формування логіко-математичної компетентності передшкільників, про що зазначено у програмах розвитку дитини передшкільного віку.

Перспективно-рекомендаційний етап психодіагностики передбачає розробку практичних рекомендацій та порад батькам, які безпосередньо залучені в процес підготовки дитини до школи, а саме:

- планувати розпорядок дня дитини та контролювати його дотримання (це дозволить організувати режим дня, компенсувати навантаження, чергувати роботу та дозвілля і т.д);
- проводити більше часу з дитиною, спілкуватися з нею з приводу створення позитивного образу школи, усвідомлення необхідності і ролі навчання для подальшого життя, зацікавлювати та вмотивувати дітей до учіння, стимулювати пізнавальну активність через розширення кругозору,

- демонстрацію нових знань або цікавих фактів; відповідати на кожне питання дитини, що підтримуватиме її пізнавальні інтереси;
- не залякувати дітей покаранням за погані оцінки, хвалити за досягнення;
  - організовувати спільну учбову діяльність, зокрема разом вчитися писати, рахувати і т.д., пам'ятати, що дорослі демонструють взірці учбових дій, які наслідують діти під час виконання завдань, що сприяє засвоєнню знань, розвитку інтелектуальних умінь та формуванню необхідних навичок (моторних, перцептивних, мнемічних, розумових);
  - організовувати спільну ігрову діяльність (рольові та спортивні ігри, ігри в шахи), хвалити та підтримувати дитину навіть в ситуаціях поразок, що зумовлює формування позитивної «Я-концепції», впевненості у власних силах та можливостях;
  - постійно радьтеся з дітьми, це надає їм почуття значущості та компетентності;
  - цінить унікальність своєї дитини, ніколи не порівнюйте її з іншими;
  - не створюйте з дитини кумира, не «ліпіть» з нього вундеркінда, поважайте та підтримуйте її унікальність;
  - демонструйте зацікавленість до життя дитини.

В контексті роботи з батьками з метою підготовки дитини до школи можна застосовувати такі форми роботи як: **анкетування з питань особистісного зростання дітей, рівня досягнення дошкільної зрілості; проведення Днів відкритих дверей, Інтернет-консультацій, вебінарів, форумів для батьків і т.д., що підвищує рівень взаємодії закладів освіти і батьків вихованців.**

Лише комплексний характер вирішення завдань передшкільної зрілості, адекватна показникам діагностики організація освітнього процесу із залученням передового педагогічного досвіду, тісна співпраця усіх навчально – виховного процесу забезпечує стійке зростання показників готовності до шкільного навчання.

Висновки з розділу 2

Відповідно до визначеної мети кваліфікаційної роботи було розроблено програму діагностики готовності дітей дошкільного віку, яка може бути використана для комплексного дослідження дитини як суб'єкту учіння. Запропонована програма дозволяє з'ясувати показники особистісної, інтелектуальної, фізичної та соціальної готовності, визначити дошкільнят як готових – умовно готових – неготових. За змістом вона представляє комплекс діагностичних методик (загалом 19), результати яких повинні співставлятись з нормативними критеріями передшкільної зрілості, про що зазначено у БКДО. Діагностичне обстеження дітей проводилось за наступними етапами: підготовчим, діяльнісним, аналітичним, констатувальним та профілактично – рекомендаційним. Використання педагогічної діагностики зумовлюється не лише для оцінки сформованості дитини як майбутнього учня з необхідними компетенціями, але й для оптимізації навчально-виховного процесу у закладах дошкільної освіти. Програма дозволяє проводити моніторинг передшкільної зрілості засобами діагностики, що дозволяє більш ефективно організувати підготовку до навчання в початковій школі.

На основі даних обстеження, відповідно до визначеного рівня готовності, вихователь повинен організувати корекційно – розвивальну роботу з дітьми з впровадженням інноваційних технологій, дидактичних вправ, сюжетно – рольових ігор і т.д, систематичне використання яких, дозволить підвищити рівень підготовки дитини до школи. Великого значення набуває консультаційна робота з батьками.

ВИСНОВКИ

Проблема готовності до шкільного навчання на сьогоднішній момент виявляє гостру актуальність та необхідність її дослідження відповідно до вимог НУШ та Державних стандартів дошкільної освіти. Зазначено, що в якості базового компоненту виступає рухова, особистісна, предметно – практична, інтелектуальна, соціально – громадянська та інші компетентності, оцінка сформованості яких, відбувається засобами діагностики. Проведена робота дозволяє зробити наступні висновки:

1. Педагогічна діагностика розглядається в декількох значеннях: як окремий вид дослідницької діяльності, спрямований на виявлення показників розвитку дитини та рівня засвоєння системи необхідних знань; як спеціальна процедура, що застосовується для аналізу та оцінки якості освіти; як складний процес, що забезпечує виявлення актуального рівня розвитку дитини її передшкільної зрілості з метою визначення перспектив подальшої підготовки до школи.

2. Підготовка дітей до школи має відповідати вимогам та критеріям оцінки дошкільної зрілості дитини і здійснюватись за програмами розвитку, виховання та навчання дітей дошкільного віку, що регулюються Законом України «Про дошкільну освіту», Законом України «Про внесення змін до законодавчих актів з питань загальної середньої та дошкільної освіти щодо організації навчально-виховного процесу» та Державною цільовою соціальною програмою розвитку дошкільної освіти, затвердженою Постановою Кабінету Міністрів, «Українське дошкілля».

3. Педагогічна діагностика виступає необхідним елементом пропедевтики, реалізується як поліструктурний, мультифункціональний та багатоетапний процес із дотриманням необхідних принципів та умов, використанням відповідного інструментарію (тести – опитувальники, тести – завдання і т.д).

4. Педагогічна діагностика застосовується для визначення стану готовності до шкільного навчання, як необхідного і достатнього рівня особистісного,

фізичного, інтелектуального та соціального розвитку дитини, необхідних для освоєння нею шкільного освітнього середовища та нових життєвих умов. Готовність до шкільного навчання – це один із найважливіших підсумків психічного розвитку особистості в період дошкільного дитинства, що виступає предметом психолого - педагогічної діагностики.

5. Використання педагогічної діагностики полягає не лише в констатації даних, а й у формуванні освітньої траєкторії, яка передбачає постійний моніторинг передшкільної зрілості як умови підготовки до навчання. Для моніторингу передшкільної зрілості було запропоновано діагностичну програму, реалізація якої, передбачала поетапний та комплексний характер. На підготовчому етапі було розроблено концепцію програми, підібрано методики, ознайомлення з контингентом обстеження. На змістовно – діяльнісному – проведення діагностичної процедури; на аналітичному – аналіз та оцінка емпіричних даних, інтерпретація результатів. Підсумковий етап передбачав узагальнену оцінку визначення рівня готовності до школи, дозволив диференціювати обстежених дітей на три групи: готових, умовно готових та неготових.

6. На основі отриманих даних було запропоновано методичні вказівки щодо оптимізації навчально – виховного процесу, що потенційно може забезпечувати підвищення показників готовності до школи, а отже, позитивно впливати на успішність навчання на початковому етапі НУШ.

7. Організація освітнього середовища дошкільника як умова підготовки до школи передбачає впровадження інноваційних технологій, комплекс дидактичних завдань, творчих вправ і т. д., спрямованих на формування у дітей дошкільного віку необхідних умінь і навичок (компетентностей). Це стосується, в першу чергу тих дітей, які неготові, або умовно готові до навчання. Окрему увагу приділено методичним вказівкам та рекомендаціям вихователям та батькам.

8. Використання педагогічної діагностики вирішує задачу підготовки дитини до школи, профілактики дезадаптації, удосконалення навчальних програм і методів навчально - виховного впливу на майбутніх школярів.

Аналіз змісту теоретичної частини та результатів практичної роботи засвідчують про досягнення мети та завдань дослідження.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Адаптація дітей до навчання у школі в діяльності психологічної служби: методичні рекомендації / за наук. ред. В.Г. Панка Київ : Український НМЦ практичної психології і соціальної роботи. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/3210413.pdf>. (дата звернення 1.09. 21).
2. Адаптація дитини до школи / упоряд. С. Д Максименко. Київ : Мікрос-СВС, 2003. 96 с.
3. Андреев В. И. Педагогика. Учебный курс для творческого саморазвития. Казань: Центр инновационных технологий, 2003. 608 с.
4. Бабенко, О. Педагогічна культура батьків та сучасні освітні тенденції. *Дошкільний навчальний заклад*. 2015. № 1. С. 2—8.
5. Базовий компонент дошкільної освіти / за заг. ред.. А. М. Богуш. Київ: НАПН України. 2012. 26 с.
6. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні (2021). URL: [//https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf](https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf)
7. Бех І. Д. Виховання особистості. Особистісно-орієнтований підхід: науково-практичні засади. Кн.2. Київ : Либідь, 2003. 344с.
8. Бешок Т. В. Компетентністний підхід в рамках Нової української школи. *Дошкільна освіта в контексті ідей Нової української школи: зб. Наук. праць*. Хмельницький : ФОП Мельник А.А., 2020. С. 20-24.
9. Битянова М. Р., Азарова Т. В., Афонасьєва Е. М., Васильєва И. Л. Работа психолога в начальной школе. Москва : Генеис, 2001.352с.
10. Білан О.І., Партико Т.Б., Хома О. Є. Методичні рекомендації для діагностики шкільної зрілості дітей 6-7 років. *Український освітній журнал*. 2004. №1. С.13-16.
11. Богуш А. М. Дошкільна лінгводидактика. Київ : Вища школа, 2007. 242 с.
12. Богуш А. М. Маліновська Н. В. Перші кроки грамоти: перед шкільний вік. Київ : Видавничий дім «Слово», 2013. 424с.

- 13.Бодалев А.А., Столин В.В., Аванесов В.С. Общая психодиагностика. Санкт-Петербург : Речь, 2000. 400 с.
- 14.Бондаревская Е. В. Смыслы и стратегии личностно ориентированного воспитания. *Педагогика*. 2001. №1. С.17–24.
- 15.Борисова Л. М. Готовність дитини до навчання. *Психологічна газета*. 2005. № 23. С. 3-7.
- 16.Борытко Н. Диагностическая деятельность педагога. Москва : Академия, 2006. 288 с
- 17.Брикунець Л. Готовність дитини до навчання у школі. *Відкритий урок: розробки, технології, досвід*. 2012. № 12. С. 32–34.
- 18.Бубін А. О. Проблеми наступності дошкільної та початкової освіти в педагогічній спадщині українських педагогів. *Волинський національний університет ім. Лесі Українки. Наук. вісн. Серія: Педагогічні науки*. Луцьк, 2010. № 23. С. 131–134.
1. 17. Бугрименко Е. А., Венгер А. Л. . Готовность детей к школе.
  2. [URL:https://www.libex.ru/detail/book798195.html](https://www.libex.ru/detail/book798195.html) (дата звернення: 5.09.21).
- 18.Бурлачук Л.Ф. **Психодиагностика**: учебник для вузов. Санкт – Петербург : Питер,. 2006. 351 с.
- 19.Венгер А. Л. Психологическая готовность ребенка к школе. *Вопросы психологии*. 1994. № 4. С.24–33.
- 20.Венгер А.Л., Венгер Л.А. Готов ли Ваш ребенок к школе? Москва: Ваклер, 1994. 112 с.
- 21.Вікторов В. Г. Проблема управління якістю освіти (соціально-філософський аналіз). *Освіта України*. 2005. №4 (14). С. 16–24.
- 22.Волков Б. С., Волкова Н. В. Готовим ребенка к школе. Санкт – Петербург : Питер., 2008. 192с.
- 23.Выготский Л.С. Мышление и речь. Москва: Национальное образование 2019, 368с.

- 24.Выготский Л.С. Психология развития человека. Москва : Эксмо, 2005. 1136 с
- 25.Гавриш Н. В., Піроженко Т. О., Рогозянський О. С., Хартман О. Ю. Програмно-методичний комплекс «Впевнений старт» як освітня система. *Дошкільна освіта в контексті ідей Нової української школи* : зб. наук. Праць. Хмельницький : ФОП Мельник А.А., 2020. С. 85-94.
- 26.Галузяк В. М., Холковська І. Л. Педагогічна діагностика: курс лекцій. Вінниця: ТОВ «Нілан ЛТД».2015. 155с.
- 27.Голота Н. Підготовка дітей до школи: практика зарубіжної дошкільної освіти. *Початкова освіта*. 2011. № 48. С. 7-9.
- 28.Готовність дитини до навчання. / упоряд. С. Д. Максименко, О. П. Главник. Київ : Мікрос-СВС, 2003. 94 с.
- 29.Готовность к школе. Развивающие программы : учеб. пособ. 2-е изд. доп. / под ред. И. В. Дубровиной. Москва: Академический Проект, 2001. 96 с.
30. Губенко О. В. Особливості підготовки та адаптації пяти- та шестирічних дітей до школи. *Обдарована дитина*. 2010. № 9. С. 50-56.
- 31.Гуткина Н.И. Психологическая готовность к школе : учеб. пособ. 4-е изд., доп. Санкт – Петербург :Питер, 2004. 208 с.
- 32.Гуткина Н.И. Психологическая готовность к школе. Руководство практического психолога. 3-е изд., перераб. и доп. Москва : Академический Проект, 2000. 184 с.
- 33.Демиденко О. 10 порад батькам майбутніх першокласників. *Педагогічна майстерня*. 2015. № 12. С. 29- 30.
- 34.Діагностика готовності дітей до школи / упоряд.: О. Дедов. Хотин, 2014. 194 с.
- 35.Дічек Н.П. Біля витоків реалізації в українській школі особистісно орієнтованої парадигми освіти URL:<https://lib.iitta.gov.ua/29.pdf> (дата звернення 17. 08. 21).

36. Дічек Н.П. Дитиноцентрованість як практична філософія освіти в Україні: психологопедагогічний контекст. *Педагогічний альманах*. 2018. №2. С. 236–243.
37. Дошкільна освіта : словник-довідник / упоряд. К. Л. Крутій, О. О. Фунтікова. Запоріжжя : ТОВ «ЛПС» ЛТД, 2010. 324 с.
38. Дошкольная педагогика с основами методики воспитания и обучения. Стандарт третьего поколения : учебник для вузов / под ред. А. Г. Гогоберидзе, О. В. Солнцевой. Санкт-Петербург : Питер, 2013. 464 с.
39. Дудина М. М. Основы психолого-педагогической диагностики : учеб. пособ. Екатеринбург: Изд-во Рос. гос. проф.-пед. ун-та, 2017. 189 с. URL: <http://elar.rsvpu.ru/handle/123456789/21713>
40. Дусанська Л. Готуйте дитину до школи. *Початкова школа*. 2010. № 4. С. 75-76
41. Зайцева Л. І. Формування математичної компетентності старших дошкільників : метод. посіб. Харків: Веста, 2008. 160 с.
42. Закон України «Про дошкільну освіту» URL: www.osvita.org.ua/pravo/law_01/
43. Іщенко Л.В. Логіко-математичний розвиток дітей 5–7 років: навч. посіб. Бердянськ: БДПУ, 2010. 144 с.
44. Карпенко, Є. Вікова та педагогічна психологія : актуальні студії сучасних укр. учених : навч. посіб. Дрогобич : Просвіт, 2014. 150 с.
45. Кірсанов В. В. Психолого-педагогічна діагностика : підручник. Київ : Альтерпрес, 2002. 510 с.
46. Ковшар О. В. Теоретико - методичні засади організації передшкільної освіти : монографія. Кривий Ріг: Видавництво Роман Козлов, 2015. 244с.
47. Коментар до Базового компонента дошкільної освіти в Україні: наук. - метод. посіб. / за наук. ред. О.Л. Кононко. Київ : «Дошкільне виховання», 2003. 243 с.
48. Кондратенко Р. В. Діагностичний супровід розвитку та виховання старших дошкільників: навч. метод. посіб. Кривий Ріг : КП, 2015. 224с.

49. Кондратенко Т. Д., Котырло В. К. Обучение старших дошкольников. Москва : Знание, 2006. 471с.
50. Кондратова В. В. Розумове виховання дошкільників. Київ : Просвіта, 2009. 301 с.
51. Кононко О. Л. Активність як провідна характеристика особистісного становлення дошкільника. *Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді* : зб. наук. пр. Київ ; Житомир : Волинь, 2003. С. 29–41.
52. Кравченко В.П. Перехід від дошкільної до початкової ланки освіти. *Підготовка дітей до школи як педагогічна проблема* : мат-ли конференції. Кропивницький: КЗ «КОІППО імені Василя Сухомлинського», 2017. С. 39-44.
53. Кравченко Т. В., Трубавіна І. М. Допомога батькам у вихованні дітей: Київ : ДЦССМ, 2004. 100с.
54. Крутій К. Л. Освітній простір дошкільного навчального закладу : монографія : у 2 ч. Київ : Освіта, 2009. Ч. 1. 302 с.
55. Лаврентьева Г. Готовність дитини до школи : складові успішного навчання. *Дошкільне виховання*. 2000. № 9. С. 3–5.
56. Лаврівська Ю.В. Підготовка дітей до школи як педагогічна проблема. *Підготовка дітей до школи як педагогічна проблема* : мат - ли конференц. Кропивницький: КЗ «КОІППО імені Василя Сухомлинського», 2017. С. 71-73.
57. Левчишена О. Організована підготовка дитини до школи. *Завуч*. 2009. № 28. С. 18-19
58. Легін В. Б. Інноваційні технології фізичного розвитку дошкільників: теоретичний аспект. *Дошкільна освіта в контексті ідей Нової української школи*: зб. наук. праць. Хмельницький : ФОП Мельник А.А., 2020 С. 233-237.
59. Литвиненко С. С. Школа майбутнього першокласника. *Дошкільний навчальний заклад*. 2012. № 11. С. 2-5.

- 60.Любарська І. Співпраця дошкільного закладу і родини у контексті підготовки дитини до школи: Київ : Вид-во НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2011. 172 с.
- 61.Майер А. А. Организация взаимодействия субъектов в ДОУ : учеб. пособ. Москва : Академия, 2012. 176 с.
- 62.Мартиненко С. Орієнтовані методики педагогічного діагностування рівнів готовності дитини до навчання в школі. *Початкова школа*. 2008. № 2. С. 39-41.
- 63.Мартін А.М. Підготовка дітей до школи в умовах дошкільного навчального закладу. *Підготовка дітей до школи як педагогічна проблема*: мат - ли конференц. Кропивницький: КЗ «КОІППО імені Василя Сухомлинського», 2017. С.13 - 21.
- 64.Мельник О.М. Підготовка майбутнього учителя початкових класів до діагностичної діяльності : автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Запоріжжя 2002. 24с.
- 65.Мойсеюк Н.Є. Педагогіка : посібник. Київ. 2001. 608с. URL : <https://westudents.com.ua/glavy/49302-do-studenta-maybutnogo-pedagoga.html>.
- 66.Назаренко Г. І. Організаційно-педагогічні умови забезпечення наступності в навчанні дітей дошкільного та молодшого шкільного віку : дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.09. Харків, 2002. 174 с.
- 67.Наступність дошкільного навчального закладу і початкової школи у вихованні дітей : навчально-методичний посібник / за ред.. Н. В. Лисенко , В. І. Кононенко. Київ : Видавничий Дім «Слово», 2012. 296 с.
68. Огнев'юк В. Особлива місія дошкільної освіти. *Дошкільне виховання*. 2006. № 4 С. 5.
- 69.Олійник І. В. Феномен психологічної готовності дітей до навчання у школі в психолого – педагогічній літературі. Вісник Університету ім.. Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія». 2017. № 2 (14). С. 84-89.

70. Педагогічна діагностика: методичні рекомендації /укл. В.І. Урусський.
Тернопіль. URL: <https://shag.com.ua/metodichni-rekomendaciyi--ukl-v-urusekij-pedagogichna-diagnost.html>.
71. Пенькова О. І. Сімейні взаємини як умова становлення моральної спрямованості у дітей. *Дошкільна освіта в контексті ідей Нової української школи* : зб. наук. праць. Хмельницький : ФОП Мельник А.А., 2020 С. 303-310.
72. **Підласий І. П.** Продуктивний педагог. Настільна *книга* вчителя. Харків: Основа, 2010. 360 с.
73. Піроженко Т. Чому «гальмує» дошкільна зрілість? *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2012. № 7. С. 9–12.
74. Практическая психология образования: учеб. пособ. 4-е изд. / под редакцией И. В. Дубровиной. Санкт – Петербург : Питер, 2004. 592с.
75. Програма виховання і навчання дітей від 2 до 7 років «Дитина» / наук. кер. О. В. Проскура, Н. В. Кудикіна, В. У. Кузьменко. Київ, 2010. 281 с.
76. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля» / за ред.. О. І. Білан, Л. М. Возна, О. Л. Максименко та ін. Тернопіль: Мандрівець, 2013. 264 с..
77. Розвиток пізнавальних процесів дитини / за ред. С. Д. Максименко В. Ф. Маценко. Київ : Мікрос-СВС, 2003. 96 с.
78. Словник – довідник з психологічної діагностики / за ред Л. Ф. Бурлачука. Київ : Освіта, 2012 245с.
79. Степанова О. А., Вайнер М. Э., Чутко Н. Я. Методика игры с коррекционно-развивающими технологиями. Москва : Академия., 2003. 226с.
80. Степанова Т. М. Трансформація змісту передшкільної освіти в історії розвитку вітчизняної дошкільної педагогіки. Київ : Видавничий Дім «Слово», 2011. 467с.
81. Таран О. П. Психологічна готовність дитини до школи. Діагностика та формування. Київ: Шкільний світ, 2010. 128 с.

- 82.Тарапака Н.В. Шляхи реалізації неперервності освітнього процесу на етапах дошкільної та початкової освіти. *Підготовка дітей до школи як педагогічна проблема: мат-ли конференц.* Кропивницький: КЗ «КОІППО імені Василя Сухомлинського», 2017. С. 4-9.
- 83.Тимош Ю. В. Актуальні проблеми дошкільної освіти в Україні та за кордоном. *Дошкільна освіта в контексті ідей Нової української школи: зб. наук. праць.* Хмельницький : ФОП Мельник А.А., 2020. С. 357 – 359.
- 84.Удовенко М. Діагностика психологічної готовності 6-річних дітей до навчання в школі. *Початкова освіта.* 2003. № 18 (210). С. 14–46.
- 85.Фасолько Т. С. Розвивальні та виховні можливості інноваційних педагогічних технологій та їх використання у роботі з дітьми передшкільного віку. *Дошкільна освіта в контексті ідей Нової української школи: зб. наук. праць.* Хмельницький : ФОП Мельник А.А., 2020. С. 383 – 386.
- 86.Фіцула М.Н. Педагогіка. Київ: Академія, 2000. 354с.
- 87.Цехмістрова Г.С. Сутність педагогічної діагностики та її місце в дидактичному процесі. *Теоретичні питання культури, освіти, виховання* 2002. № 6. С. 67-70.
- 88.Черепаня Н. І. Проблеми готовності дитини до школи. *Педагогіка і психологія: Формування творчої особистості: проблеми і пошуки* : зб. наук. праць. Вип. 33. Київ, 2004. С. 421-426.

Тест № 1. «Малюємо чоловічу фігуру»

Сучасні дослідження довели зв'язок художньої діяльності дітей і загального рівня їхнього психічного розвитку. Існує така закономірність: з віком дитини її малюнок збагачується новими деталями. Якщо в 3,5 роки малюк замість чоловічків зображує «головоніжок», то до 7 років, як правило, у зображенні людини вже вимальовуються всі частини тіла. Попросіть дитину намалювати чоловіка так, як вона зможе. Намагайтесь не давати ніяких додаткових роз'яснень, не допомагати і не звертати її увагу на помилки та недоліки. На запитання дитини відповідайте: «Малюй, як зможеш, у тебе все вийде!»

Оцінювання результатів

1 бал. Намальована фігура має голову, тулуб, кінцівки. Голова не більша за тулуб і з'єднана з ним шиєю. На голові є волосся (можливо, під головним убором). Є вуха, очі, ніс, рот. На руках – кисті з п'ятьма пальцями. Ноги внизу «зігнуті» (є ступні). На фігурі – чоловічий одяг і намальована вона як єдине ціле, а не складена з окремих частин. На малюнку видно, що ноги й руки ростуть із тулуба, а не кріпляться до нього. При такому способі малювання, яке називають синтетичним (контурним), фігуру можна обвести одним контуром, не відриваючи олівця від паперу. Більш примітивний (аналітичний) спосіб передбачає зображення окремо кожної зі складових частин фігури. Наприклад, спочатку малюється тулуб, а потім до нього кріпляться руки й ноги.

2 бали. Виконання усіх вимог на 1 бал, крім синтетичного способу малювання. Три деталі, що відсутні (шия, волосся, один палець руки), можна не рахувати, якщо фігура намальована синтетичним способом.

3 бали. Фігура має голову, тулуб, кінцівки. Руки й ноги намальовані двома лініями (об'ємні). Допускається відсутність шиї, волосся, вух, одягу, пальців, ступень.

4 бали. Примітивний малюнок з головою і тулубом. Кінцівки (достатньо однієї пари) намальовані тільки однією лінією.

5 балів. Відсутнє чітке зображення тіла («головоніжка») чи обох пар кінцівок. Каракулі

Наступні завдання характеризують дитину з точки зору загального психічного рівня, розвитку дрібної моторики рук, координації зору та руху, вміння виконувати роботу за зразком, виявляють ступінь розвитку сили волі.

Тест № 2. «Наслідування писаних літер»

Дитина має на чистому аркуші паперу скопіювати фразу, що написана писаними літерами. Наприклад: «Вона читала книгу». Скажіть дитині: «Ти ще не вмієш писати, але спробуй, може, в тебе вийде так само». Якщо дитина знає писані літери, запропонуйте їй скопіювати фразу із англійських слів.

Оцінювання результатів

1 бал. Зразок скопійований добре та розбірливо. Копія перебільшує розмір зразка не більше, ніж удвічі. Перша літера по висоті відповідає великій літері. Букви чітко пов'язані у три слова. Скопійована фраза відхиляється від горизонтальної лінії не більше ніж на 30 градусів.

2 бали. Зразок скопійований розбірливо. Розмір букв і дотримання горизонтальної лінії не враховуються.

3 бали. Очевидна розбивка на три частини. Розбірливо написані хоча б чотири букви.

4 бали. Зі зразком збігаються хоча б дві букви. Відтворена копія утворює рядок.

5 балів. Каракулі.

Тест № 3. «Змальовування крапок»

Скажіть дитині: «Поглянь на крапочки. Спробуй поряд намалювати так само». При цьому покажіть, де саме потрібно малювати.

Оцінювання результатів

1 бал. Майже досконале копіювання зразка. Допускається незначне відхилення однієї крапки від рядка чи колонки. Копія може бути меншою або перевищувати розміри зразка не більше, ніж удвічі. Крапки розташовані паралельно.

2 бали. Кількість і розташування крапок відповідає зразку. Допускається відхилення не більше трьох крапок на половину ширини зазору між рядком чи колонкою.

3 бали. Малюнок у цілому відповідає зразку, не перевищуючи його по ширині та висоті більш ніж удвічі. Кількість крапок може бути не дотримана, але їх кількість – не більше 20 і не менше 7. Можливий будь-який поворот. Навіть на 180 градусів.

4 бали. Контур малюнка не відповідає зразку, але все ж складається із крапок. Розміри зразка і кількість крапок не враховуються. Інші форми, наприклад лінії, не допускаються.

5 балів. Каракулі.

Аналіз результатів.

1. Полічіть бали, які дитина набрала за три тести. Якщо від 3 до 6 балів – вона готова до школи. (Високий рівень готовності.)
2. 7-9 балів, до того ж ці бали рівномірно розподілені між усіма завданнями, – як правило, такі діти також готові до навчання. (Середній рівень готовності.)
3. Якщо ж до сумарного балу входять низькі оцінки (наприклад, загальний бал – 9, і він складається із 2 балів за перше завдання, 3 – за друге і 4 – за третє), то бажано провести більш детальне дослідження, порадитися зі спеціалістами, щоб визначити, чи готова дитини стати школярем.
4. Для дітей, які набрали 10–15 балів, додаткове дослідження потрібне обов'язково. Скоріш за все, їм ще рано йти до школи. (Найнижча

поділлка середнього рівня готовності – 10–11 балів. 12–15 балів – готовність нижче норми.)

Тест № 4. «Чого не вистачає?»

Завдання Дитині пропонуються 7 малюнків, на кожному з яких не вистачає якоїсь важливої деталі, або щось намальовано неправильно.

Проводячи діагностику фіксуйте час, витрачений на виконання всього завдання за допомогою секундоміра.

Оцінка результатів

1. 10 балів (дуже високий рівень) - дитина назвала всі 7 неточностей менш ніж за 25 секунд.
2. 8-9 балів (високий) - час пошуку всіх неточностей зайняв 26-30 секунд.
3. 4-7 балів (середній) - час пошуку зайняв від 31 до 40 секунд.
4. 2-3 бала (низький) - час пошуку склав 41-45 секунд.
5. 0-1 бал (дуже низький) - час пошуку більше 45 секунд.

Тест № 5. «Знайди відмінності»

Виявляє рівень розвитку спостережливості. Приготуйте два однакових малюнка, що відрізняються один від одного 5 -10 деталями (такі завдання зустрічаються в дитячих журналах, в розвиваючих книгах-прописах). Дитина розглядає малюнки 1-2 хвилини, потім розповідає про знайдені нею відмінності. Приклад малюнків: Дитина дошкільного віку з високим рівнем спостережливості повинна знайти всі відмінності.

Тест № 6. «Чого не вистачає?»

Допомагає вивчити довільне запам'ятовування і слухову пам'ять, а також стійкість уваги та вміння концентруватися. Підготуйте набір односкладових або двоскладових слів, не пов'язаних між собою за змістом. Наприклад: стіл, калина, крейда, рука, слон, парк, хвіртка, вікно, бак, собака.

Умова проведення тесту - повна тиша. На початку скажіть: *"Зараз я хочу перевірити, як ти вмієш запам'ятовувати слова. Я буду говорити слова, а ти слухай уважно і постарайся їх запам'ятати. Коли закінчу, повториш стільки слів, скільки запам'ятаєш в будь-якому порядку"*. Всього проводиться 5 пред'явлень слів, тобто після першого перерахування і повтору дитиною запам'ятованих слів, Ви знову вимовляєте ті ж 10 слів: *"Зараз я повторю слова ще раз. Ти знову спробуй запам'ятати їх і повторити ті, які запам'ятав. Називай і ті слова, які говорив минулого разу, і нові, які запам'ятаєш"*. Перед п'ятим пред'явленням скажіть: *"Зараз я назву слова в останній раз, а ти постарайся запам'ятати побільше"*. Крім інструкції ви не повинні більше нічого говорити, можна лише підбадьорювати. Хороший результат, коли після першого пред'явлення дитина відтворює 5-6 слів, після п'ятого - 8-10 (для старшого дошкільного віку)

Тест № 7 «Десять слів»

Це і тестове завдання, і проста, але дуже корисна гра, що розвиває зорову пам'ять. Використовуються іграшки, різні предмети або малюнки.

Перед дитиною викладаються малюнки (або іграшки) - до десяти штук. Вона дивиться на них 1-2 хвилини, потім відвертається, а Ви міняєте щось, прибираючи або переставляючи, після чого дитина повинна подивитися і сказати, що змінилося. При гарній зорової пам'яті дитина легко помічає зникнення 1-3 іграшок, переміщення їх в інше місце.

Тест № 8 «Четвертий – зайвий»

Допомогає виявити вміння узагальнювати, логічне, образне мислення. Для дітей старшого дошкільного віку можна використовувати і малюнки, і словесний ряд. Важливо не тільки те, що дитина вибере зайве, але і як вона пояснить свій вибір. Підготуйте картинки або слова, наприклад:

1. зображення білого гриба, підберезовика, квітки і мухомора;
2. каструля, чашка, ложка, шафа;

3. стіл, стілець, ліжко, лялька.

Можливі словесні варіанти:

4. собака, вітер, смерч, ураган;
5. сміливий, хоробрий, рішучий, злий;
6. сміятися, сидіти, хмуритися, плакати;
7. молоко, сир, сало, кисле;
8. крейда, ручка, сад, олівець;
9. щеня, кошеня, кінь, поросля;
10. тапочки, туфлі, шкарпетки, черевики, т.д.

Якщо використовувати цю методику як розвиваючу, можна починати з 3-5 малюнків або слів, поступово ускладнюючи логічний ряд, щоб було декілька правильних варіантів відповіді, наприклад: кішка, лев, собака - зайвими може бути і собака (не з родини котятих), і лев (не домашня тварина).

Тест № 9 «Класифікація»

Дослідження логічного мислення. Підготуйте набір карток, що включають в себе різні групи: одяг, посуд, іграшки, меблі, домашні та дикі тварини, їжа, т.д. Дитині пропонується розкласти картки (попередньо перемішані) по групам, далі надається повна свобода. Після виконання дитина повинна пояснити, чому вона розклала картки саме так (часто діти складають разом тварин або зображення кухонних меблів і посуду, або одяг і взуття, в такому випадку запропонуйте розділити ці картки) Високий рівень виконання завдання: дитина розклала картки правильно по групах, зуміла пояснити, чому і назвати ці групи ("домашні тварини", "одяг", "їжа", "овочі" тощо)

Тест № 10 "Складання розповіді по малюнкам"

Часто використовується психологами для виявлення рівня розвитку мовлення, логічного мислення. Підберіть малюнки із серії "історії-комікси", розріжте їх. Для старшого дошкільного віку досить 4-5 малюнків, об'єднаних одним сюжетом. Малюнки перемішуються і пропонуються дитині: "Якщо

розташувати ці малюнки по порядку, вийде історія, а щоб правильно розкласти, потрібно здогадатися, що було на початку, що в кінці, а що-в середині." Нагадайте, що розкласти потрібно зліва направо, по порядку, поруч, в довгу смужку. Високий рівень виконання завдання: дитина правильно склала малюнки, змогла скласти по них розповідь, використовуючи розповсюджені речення.

Навчання грамоти. Звуки, букви, склади.

1. Які ти знаєш голосні звуки? Приголосні?
2. Який перший звук в словах: сосна, книга, осінь?
3. Яким звуком закінчується слова: комар, шуба, журавель.
4. Придумай слова, що починаються звуками: [с, в, к].
5. Порахуй склади у слові. Кіт, сова, яблуко, птах. Придумай слово, у якому є два (три) склади

Навчання грамоти. Слова. Речення.

Прочитай слова. (три слова)

- 2 Склади з різних букв такі слова: душ, вітер, сонце.
- 3 Розглянь малюнки. (Дитині пропонують картинку з 5-6 малюнками). Чітко вимовляй назву кожного предмета. Намалюй в рамочках стільки кружечків, скільки літер у слові. Голосні звуки познач червоним кольором, а приголосні – синім.
- 4 Послухай речення, визнач кількість слів у реченні.
- 5 Придумай речення з 2-3 слів в якому про щось запитується.
- 6 Придумай речення зі словом квітка (небо, трава тощо).
- 7 Переказ. Послухай і перекажи текст.

Червоний гребінець

У нашого півника червоний гребінець. Вночі кури лягають спати. Тоді він бере свій гребінець і розчісує свій хвіст. Потім він знову кладе свій гребінець на голову. А вдень ходить розпустивши хвіст.

Кішка, Мишко і Жанна гуляли. Вони побачили кішку. Діти пожаліли кішку і забрали її додому. Тепер кішка живе у Мишка і Жанни. Кролики

Батько купив двох кроликів. Кролики були красиві. Шерсть у них була м'яка, хвостики пухнасті вуха довгі. Діма посадив їх у клітку. Кролики їли буряки,

капусту, моркву. До осені кролики стали зовсім великі.

Мурашка. Мурашка знайшла велике зерно. Воно було для неї дуже важке.

Мурашка покликала на допомогу інших мурашок. Разом вони легко дотягли зерно в мурашник.

Фонематичний слух. Знайди зайве.

(Темп читання повинен бути помірно швидким. Якщо дитина відчуває труднощі, слід зменшити темп до помірного чи повільного. Відповідно до зниження темпу читання слів, знижується якісний показник виконання завдання дитиною.)

- Рама, рама, рама, рама, *лама*, рама;
- Поріг, поріг, *періг*, поріг, поріг;
- Рампа, *лампа*, рампа, рампа, рампа;
- Коса, коса, *коза*, коса, коса, коса;
- Сірка, *зірка*, сірка, сірка, сірка, сірка;
- Світ, світ, світ, *цвіт*, світ, світ;
- Шар, шар, шар, шар, *шарф*, шар;
- Шашка, шашка, шашка, *чашка*, шашка;
- Гора, *кора*, гора, гора, гора, гора;
- Гірка, *зірка*, гірка, гірка, гірка;
- Голос, *колос*, голос, голос, голос.

Повтори скоромовки.

В чаплі чорні черевички.

Чапля чапа до водички.

*****

Пильне поле пильнували,

Перепелів полювали.

*****

Косар скошив увесь овес.

Математичні здібності. Арифметичні уміння.

1 Назви числа у зворотньому порядку від 10 до 1 .

2 Полічи від 7 до 2. Від 3 до 6. Від 8 до 3. Від 10 до 5.

3 Яке число більше: 7 чи 6? На скільки?

Яке число менше: 9 чи 8 ? На скільки?

Яке число стоїть перед 5? Перед 10?

Яке число наступне після 8? Після 6?

4 Скільки фруктів потрібно домалювати, щоб знаки були правильні. Робота з малюнком.

5 Задачі.

На лужку серед лози заховалось 2 кози.

У густій рясній траві випасаються ще дві.

Порахуємо гуртом, скільки кізок тих разом?

Чи можна розділити 5 грушок порівну між двома дівчатками

Сидів хлопчик біля річки,

І спіймав він 3 плотвички.

Кошенятко одну вкрато,

Скільки тих плотвичок стало?

Три веселих киці грались на травиці.

Мурчик теж до них прибіг,

Скільки кошенят усіх?

Їжачок по лісі біг, ніс сім яблук на пиріг.

Одне впало, покотилось.

Скільки яблук залишилось?

Їжачок по лісу йшов, на обід грибів знайшов.

Під березою – чотири, три грибочки під дубком.

Скільки їх було разом?

Три сови і два сичі. Скільки всіх їх – полічи?

Одну грушу Мишко мав,
 Ще чотири – братик дав.
 На подвір'ї Мишко сів,
 І п'ять грушок зразу з'їв .
 І подумав: - Чи не мало?
 Скільки грушок ще зосталось?

Колір, розмір, геометричні фігури.

1 Які фігури ти бачиш на малюнку. (Дитині пропонують набір основних геометричних фігур: круг, прямокутник, квадрат, трикутник, овал. Якщо дитина гарно знає подані вище фігури – пропонують додатково трапецію, ромб, півкруг, шестикутник).

2 Які фігури не мають кутів? (круг, овал).

У якої фігури 3 (4) кути?

3 Подивись на малюнок і скажи які кольори має веселка? Скільки їх? Яких кольорів у них немає?

4 Вправи на визначення протилежних понять(спочатку за малюнком, а потім усно). «високий – низький, широкий – вузький, довгий – короткий, товстий - тонкий, великий - малий».

5 Склади предмет (візерунок) з геометричних фігур.

Наприклад кораблик – з трапеції та трикутника, будинок – з квадрата та трикутника, тощо.

6 Встановлення зв'язків.

Кому належить тінь?

Хто в якому будинку живе? (про тварин, наприклад).

Що трапиться з чашкою якщо вона упаде зі столу?

Що залишається на асфальті після дощу?

Поняття часу

1 Назви дні тижня по порядку.

- 2 Який день тижня буде після середи? Наступний після п'ятниці?
- 3 Скільки всього днів має тиждень?
- 4 Назви які ти знаєш місяці.
- 5 Назви літні місяці. Зимові. Весняні. Осінні.

1. Скільки місяців триває рік.
2. Що триває довше тиждень чи 7 днів?
3. Коли ми снідаємо, обідаємо, вечеряємо?
4. Назви часини доби по порядку.
5. Що настає раніше – вечір, чи ранок? День чи ніч?

Рівень мовного розвитку

- 1) чітко повтори кожне слово.

Літак, пилосос, заєць, курча, огірок, шапка, шишка, очерет, щука, ящірка, жирафа, їжаки, картина, паркан, ключ, пень, джміль, чашка, бджола, м'яч.

- 2) Яке слово ти чуєш? (Дорослий вимовляє окремо кожен звук).

Л – и – с, к – о – с – а, ч – а – п – л – я, б – о – ч – к – а.

- 3) Розглянь малюнок. Які слова відповідають на питання Хто? Що?

- 4) Добери слова протилежні за значенням.

Великий, веселий, широкий, маленький, високий, добрий, здоровий, бідний, старий, сухий, гучний, розумний, товстий, холодний, твердий, перший.

- 5) Назви слова за аналогією: світлий – світліший, тонкий – тонший.

Широкий - ...   великий - ...

Кислий - ...   хороший - ...

Солодкий - ...   поганий - ...

- 6) Утвори пестливі слова, наприклад:

Кіт – котик, стіл – столик.

Заєць - ...   хата - ...

Мама - ...   книга - ...

Ліс - ...   стілець - ...

Машина - ... квітка - ...

Ваза - ... хустка - ...

7) Утвори нові слова, наприклад:

Ваза зі скла – скляна ваза.

Будинок із цегли - ...

Кораблик з паперу - ...

Шапка із хутра - ...

Шкарпетки з вовни - ...

8) Склади розповідь за серією малюнків.

«Профіль соціального розвитку дитини»

Профіль соціального розвитку дитини

ПІБ дитини _____

Інструкція для експерта. Прочитайте уважно запропоновані твердження, що представлені парою протилежних за змістом характеристик та оцініть який з полюсів точніше характеризує особливості дитини і на скільки. Поставте позначку напроти обраної міри прояву (+2; +1; 0; -1; -2). № Твердження +2 +1 0 -1 -2

Твердження 1. Легко входить у контакт із дорослим Уникає контакту з дорослим

2. Відгукується на прохання дорослих Не реагує на прохання дорослих

3. З радістю діє спільно з дорослими Не любить діяти спільно з дорослими

4. Успішно діє під керівництвом дорослого Не вміє діяти під керівництвом дорослого

5. Легко приймає допомогу дорослого Не приймає допомогу дорослого

6. Часто взаємодіє з однолітками Уникає взаємодії з однолітками

7. Легко встановлює дружні стосунки з однолітками Важко встановлює дружні стосунки з однолітками

8. Успішно діє в колективній грі Не бере участі в колективній грі

9. Виявляє якості лідера Воліє підкорятися

10. Добре відчуває себе у великій групі дітей Не любить великі групи дітей

11. Спокійно спостерігає за діями інших дітей Заважає діям інших дітей

12. Уміє зацікавити в чомусь інших дітей Не вміє зацікавити інших дітей

13. Бере активну участь у іграх і справах інших Не бере участь у іграх, що пропонуються

14. Успішно розв'язує конфлікти з однолітками Не вміє розв'язувати конфлікти з однолітками

15. Добре діє самостійно Не вміє діяти самостійно

16. Може себе розважити Не може себе розважити
17. Уміє стримуватись, контролювати свою поведінку Не вміє стримуватись, контролювати свою поведінку
18. Здатна жертвувати своїми інтересами заради інших Орієнтована тільки на свої інтереси
19. Не шкодить рослинам, тваринам, книгам, іграшкам Часто шкодить рослинам, тваринам, книгам, іграшкам
20. Добре знає і виконує розпорядок дня в дитячому садку (школі) Не знає і не виконує розпорядок дня в дитячому садку (школі)
21. Визнає правила, встановлені у групі Не визнає правила, встановлені у групі

ДОДАТОК Г

Методика «Бесіда про школу» (за Т. Нежновою)

Прізвище та ім'я дитини _____

Дата заповнення _____

Запитання бесіди Варіанти відповідей Бал и 1. Чи хочеш ти йти до школи? А — дуже хочу; 2 Б — так собі, не знаю; 1 В — не хочу. 0 2. Чому ти хочеш іти до школи? А — інтерес до навчання, занять: хочу навчитися читати, писати, стати грамотним, розумним, багато знати, довідатися про нове; 2 Б — інтерес до зовнішньої шкільної атрибутики: нова форма, книги, портфель; 1 В — позашкільні інтереси: у садку набридло, у школі не сплять, там весело, всі діти йдуть до школи. 0 3. Чи готуєшся ти до Школи? Як ти готуєшся (тебе готують) до школи? А — освоєння деяких навичок читання, письма, лічби: з мамою вчили літери, лічили, розв'язували задачки; 2 Б — придбання форми, шкільного приладдя; 1 В — заняття, що не стосуються школи. 0 4. Чи подобається тобі в школі? Що тобі подобається (не подобається) найбільше? (Попередньо у дитини запитати, чи була вона у школі). А — уроки, шкільні заняття, що не мають аналогів у дошкільному житті дитини; 2 Б — позашкільні заняття та інші, пов'язані з навчанням, моменти: перерва, заняття в позаурочний час, особистість учителя, зовнішній вигляд школи, оформлення класу; 1 В — уроки художньо-фізкультурного циклу, знайомі і близькі дитині в дошкільному дитинстві. 0 5. Якби тобі не треба було б ходити до школи (дитячого садка), чим би ти займався вдома, як би проводив свій день? А — заняття навчального типу: писав би літери, читав; 2 Б — дошкільні заняття: малювання, конструювання; 1 В — заняття, що не мають відношення до школи: ігри, допомога по господарству, догляд за тваринами. 0 Загальна кількість балів: _____

Методики діагностики фізіологічної готовності до школи Визначення рівня розвитку дрібної моторики рук (тести)

Тест 1. Обладнання: аркуш паперу й олівець або ручка. Інструкція. Посадіть дитину за стіл, покладіть перед нею аркуш паперу й попросіть покласти руки так, щоб на аркуші вільно розмістилися обидві долоні з розведеними пальцями. Після цього обведіть кисті рук дитини олівцем або ручкою. Дитина, звичайно ж, захоче подивитися, що з цього вийшло. Дозвольте це їй зробити, але потім попросіть знову покласти руки на аркуш паперу так, щоб вони співпали з контуром.

Після цього поясніть завдання: «Зараз ми з тобою пограємось. Я буду показувати тобі пальчики на твоїй руці, а ти будеш піднімати тільки той пальчик, на який я вказую. Інші пальчики піднімати не треба».

Переконавшись, що дитина правильно зрозуміла завдання, починайте тестування. В довільному порядку вказуйте дитині палець, який вона має підняти, торкаючись до пальця олівцем: «Цей пальчик. Тепер цей..».

Починати треба з правої руки. Для того щоб виключити вгадування, вказувати пальці необхідно у такій послідовності: 5 – 1 – 2 – 4 – 3 (1 – великий палець, 5 – мізинець). Потім дослідження проводиться на лівій руці, потім знову на правій і на лівій. Таким чином, проба проводиться для кожної руки двічі. Під час виконання «потрібного» руху певного пальця можуть проявлятися «непотрібні» рухи інших пальців. Це відбувається мимовільно. Сама дитина намагається підняти тільки один палець.

Ці «зайві» рухи називають синкінезіями. Синкенезії є результатом недостатньої диференціаційованості рухів, коли під час виконання певної дії включаються додаткові м'язи, які не потрібно для її виконання. Зайві рухи інших пальців помічають стрілками (від «потрібного» до «непотрібного» пальця).

Оцінювання результатів: 1) підраховують середню з двох проб кількість синкenezій на кожній руці. Для цього рахують кількість стрілочок для кожної руки й ділять отримане число на 2; у нашому прикладі права рука: $6/2=3$; ліве рука: $8/2=4$; 2) отримані результати для кожної руки додають: $3+4=7$. Що можна сказати про дитину за результатами цього тесту? При виконанні завдання кількість синкenezій на лівій руці більша, ніж на правій, отже, для правої руки диференціація рухової системи розвинена краще. Під час письма права рука буде ведучою. Загальна кількість синкenezій на обох руках дорівнює 7, для шестирічної дитини вищий за норму, а для семирічної – нижчий за норму. У цілому можна сказати: чим молодша дитина, тим важче їй виконувати дії, що потребують координації й точності рухів пальців та кистей рук.

Тест 2. Дитині пропонують намалювати за зразком одним рухом руки коло діаметром 3-3,5 см. Якщо кисть розвинена слабо, дитина схильна її фіксувати на площині й не може впоратися із завданням: малює замість кола овал, або ж коло значно меншого розміру, або ж робить це за кілька прийомів, періодично пересовуючи руку. Показником скутості, фіксовані кисті є переважне малювання дитиною дуже дрібних предметів.

Тест 3. Про розвиненість дрібних рухів пальців можна судити, спостерігаючи за тим, як дитина малює або зафарбовує. Якщо вона постійно повертає аркуш, не може змінювати напрямок ліній за допомогою тонких рухів пальців і кисті, це означає, рівень розвитку дрібної моторики недостатній і потрібне відповідне тренування, інакше відставання в оволодінні графічною навичкою письма у школі може бути значним.